Amigoe Kerstkrant 1983

Sticusa
knipselkrant
18

pagina uit de doeken

(Sybren Paul in gesprek met Irene van Herksen)

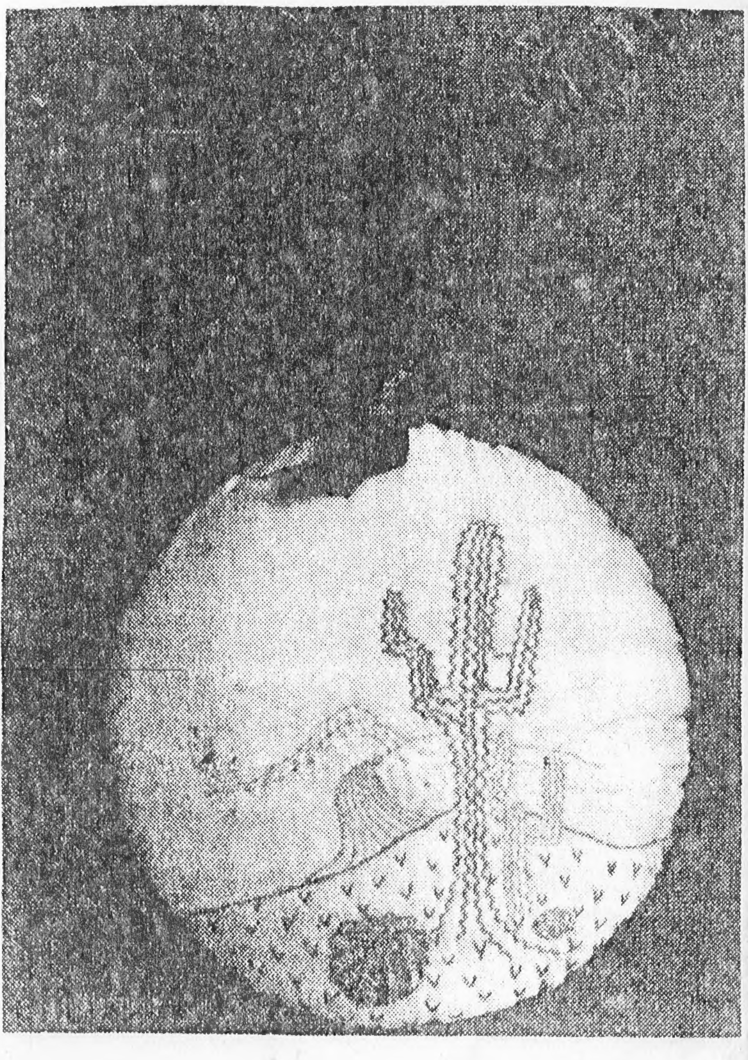
Personalia

IRENE VOS WERD geboren in het Brabantse dorpje Sleeuwijk. Tegenwoordig zoekt men tevergeefs naar dat dorp, want het is opgegaan in de gemeente Werkendam, aan de Boven-Merwede, tegenover Gorcum. Mejuffrouw Vos wilde onderwijzeres worden en daarvoor studeerde zij aan de Pedagogische Academie De Klokkenberg te Nijmegen. Haar studententijd is op twee manieren 'bewogen'.

Zij hoorde tot de groepering die 'lekker anders' wilde zijn. Dat was niet een echte beweging, maar studentes trokken (om uiting te geven aan hun alternatief-zijn) een rooie en één blauwe kous aan. Iedereen kon dan zien dat je ernaar streefde jezelf te willen zijn. Men realiseerde zich wel als men dit erg simpel zou vinden — dat dit dezelfde tijd is als die waarin de (volgens huidige normen keurig gekapte) Beatles volgens de toen geldende moraal abnormaal lang haar droegen! De groep 'roodblauw' was evenzeer op een eigen manier bezig zichzelf als mens te manifesteren.

Het andere punt dat haar studententijd enigszins 'anders' maakte, was de 1e prijs die ze won bij een tentoonstelling van tekeningen. Zelf zegt ze ervan dat die niet zo bijzonder was, maar ze kreeg voor die tekening wel een collegekaart voor de Academie van vrije kunsten in Arnhem en Nijmegen, en van die collegekaart heeft ze goed gebruik

Echt leven is jezelf geven
't maakt plaats
om vol verlangen
de ander te ontvangen.

gemaakt! Ze had hierdoor de gelegenheid in contact te komen met kunstenaars van allerlei slag en met hun werk. De eigen identiteit van veel kunstenaars sloot prachtig aan bij het eigen streven via een rode en blauwe kous naar zelfverwerkelijking.

In 1960 slaagde ze voor volledig bevoegd onderwijzeres. Inmiddels had mejuffrouw Vos de uit Curaçao afkomstige Peter van Herksen leren kennen, die eveneens in Nijmegen studeerde. Zij trouwden — na hun examens — en daardoor werd mejuffrouw I. Vos de inmiddels bij velen welbekende mevrouw I. van Herksen

Op 2 oktober 1960 arriveert het jonge paar in Willemstad en op 4 oktober staan beiden voor de klas. Mevrouw Van Herksen beperkt zich niet tot lesgeven alleen. Haar belangstelling voor onderwijs is erg groot. Zij stelt een opsomming van haar bevoegdheden niet op prijs: "Dat is geen verdienste; in de expressievakken heeft men helaas te veel scheiding aangebracht, terwijl ze juist bij elkaar horen". Wel is haar studie meer gericht op aandacht voor praktische wetenschappen, al schuwt zij de andere niet.

Naast de kerstkaarten 'Voor het kind' die zij dit jaar voor de zevende keer maakte, hangt van haar hand in het voormalige Hilton een wandkleed. Dat is een kaart van Curaçao waarop de toeristische attracties van dit eiland te zien zijn.

Mevrouw Van Herksen is docent aan het Radulphus College; ze begeleidt verder verschillende cursussen; zelf vindt ze de cursus voor verkoopster, de verkoopopleiding, erg belangrijk. Leerlingen van het E.T.A.O., van de huishoudschool en van Mavo III hebben hierin een kans om een praktische opleiding te volgen in verkoopkunde, in talenkennis, in omgangskunde, in rekenen en in reclame; verder kunnen zij gedurende de twee jaar opleiding al meteen twee dagen in de week stage lopen.

Ze is moeilijk bereikbaar, deze Irene van Herksen. Steeds is ze bezig, men zou haar een gedrevene kunnen noemen, want stilzitten is er niet bij ('ik hou van werken'). Ze werkt thuis aan een nieuw wandkleed in zeer aardse kleuren — 'ik ben een aardmens; ik voel me verbonden met de wereld waarop ik sta' — en ook maakt ze kleine gedichten, eigenlijk meer overpeinzingen; enkele daarvan heb ik van haar meegekregen; ze staan verspreid over deze paginas.

Vrede op aarde
als dat eens mocht wezen
Geen oorlog, geen pijn
Zomaar samen gelukkig zijn.

Kunst

— WAT IS VOOR jou kunst?

"Kunst in z'n algemeenheid is de hoogste uiting van iemand, gerelateerd aan zijn maatschappij, want voor anderen moet het ook 'verstaanbaar' zijn. Er moet van een kunstwerk een enorme zeggingskracht uitgaan. 'Verstaanbaar' en 'zeggingskracht' zouden doen vermoeden dat via de taal de hoogste kunstvorm bereikt

Irene van Herksen: volledige concentratie

kan worden. Dat hoeft niet waar te zijn. Soms zijn woorden voor een mens niet toereikend om zijn hoogste uiting gestalte te geven".

— herken jij kunst gemakkelijk?

"Intuïtief heb ik een vrij goed oog voor wat ik op dit moment en ook straks nog 'goed' en "niet goed vind".

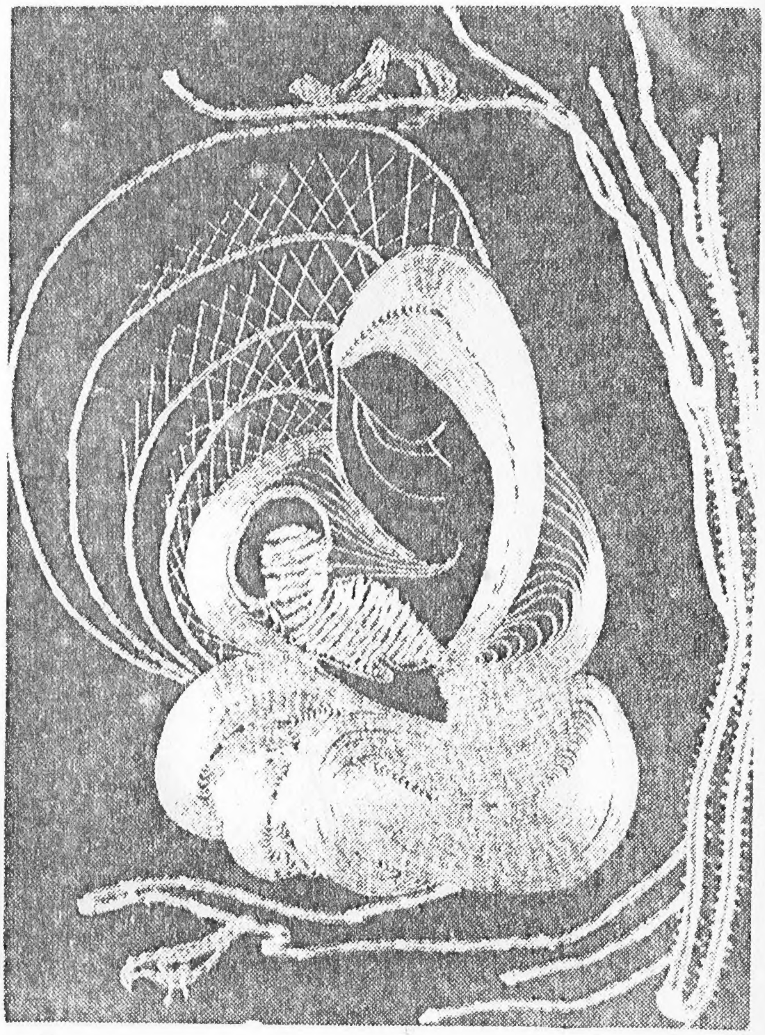
— intuïtief?

"Ik handel natuurlijk niet helemaal intuïtief. Intuïtief inzoverre dat ik als het ware automatisch een heel aantal punten in mijn beoordeling betrek. Een belangrijk ding daarbij is vakbekwaamheid, materiaalbeheersing. Alleen het allernieuwste, de nieuwe wilden, dat ontgaat me. Zo af en toe kan ik nog wel mee denken, maar ik kan het niet uitleggen, misschien niet zo vreemd omdat kunstenaars vaak voorlopers zijn.

— als je zelf bezig bent, weet je dan ook of het kunst is?

"O jawel. Als ik iets gemaakt heb, lijkt het eerst altijd goed;

Mijn verstand zegt dingen
het hart herkent ze niet
Misschien heb jij gelijk in m'n lief
en ben ik slechts een woordendief.

Boven wolken, boven mensen,
ver van alle aardse wensen,
voelde ik wat vrede was
zonder taart en zonder glas.

de kritiek komt later. Maar als iets klaar is, staat vooral de blijheid ómdàt het klaar is, centraal. De eigen kritiek kan later zo ver gaan dat ik duidelijk zie dat het niet goed is of ik de gebreken ervan zie. Ik bemerk dan vooral dat ik toen — toen ik het maakte — nog niet verder kon, nog niet 'diep' genoeg was...

— je voorkeur?

Naar alle kleuren van de aarde. Ik ben een aardmens. Ik hou van bomen. Die twijfelen niet; die staan zo stevig met hun wortels in de aarde; die groeien maar, naar boven, naar het licht. Ik hou van oker, van bruin, van de kleur van zand en rots; ik ben heel aards; ik heb de aarde lief... maar dat licht, ik wil dat licht... mens zijn is soms zo moeilijk, het is zo verantwoordelijk

— heb je een kerstwens?

"Vèèl mensen van goede wil! Immers de bijbeltekst zegt niet alleen vrede op aarde, maar voegt daaraan toe: aan mensen van goede wil!"

Boven wolken, boven mensen
reist mijn ziel me achterna,
moe van aarde, zee en wensen
zoekt mijn ziel alleen gena.

Een doorgeefmens

"MIJN GROOTVADER zei dat ik voor het geluk geboren ben, en eigenlijk vind ik dat zelf ook".

Terwijl haar leerlingen in groepjes een uur lang actief aan een zware opdracht bezig zijn, praat ik met mevrouw Van Herksen over dat wat haar beweegt, wat de diepere drijveren zijn van een mens als zij. Door al haar woorden heen beluister ik steeds een gevoel van dankbaarheid voor het leven.

"Ik ben verknocht aan de aarde. Er is natuurlijk een grens, een overgang en ik geloof dat ik die van heel nabij gezien heb. Dat maakt je bewuster; je leeft bewuster en je zoekt ook bewuster. Daarom kan ik bij mijn leerlingen ook zo doordrammen over doelstellingen, over wat je waar wilt maken, over dat je moet weten wat je wilt en over het doorwerken tot je het bereikt hebt. Als onderwijsmens ben je een radertje in een geheel, een doorgeefmens van begrippen, van gevoelens". — Wat staat bij jouzelf centraal?"

"Eigenlijk denk ik dat ieder mens zichzelf zoekt. Voor mij is eerlijkheid daarbij erg belangrijk. Ik ben soms erg scherp, erg critisch. Door die eerlijkheid wil het wel gebeuren, dat ik er iets uitflap, voordat ik me gerealiseerd heb wat de reikwijdte van mijn woorden is. Dat is misschien een handicap.

Binnen die eerlijkheid heb ik heel bewust gekozen voor het onderwijs. Waarom? Ieder mens heeft z'n positieve kanten en ik wil die graag helpen ontwikkelen. Het kind dat bij sport bijvoorbeeld als laatste gekozen wordt, zal moeten leren leven met het feit dat hij niet goed is in die sport. Tevens zal hij moeten leren welke andere kanten hij heeft die wel de moeite waard zijn, voordat-ie in zijn schulp kruipt. Mijn vakbepaaldheid maakt het mogelijk mensen die middelen aan te reiken waardoor hun creativiteit ontwikkeld wordt, hun expressie. Ook leren ze waarnemen en communiceren, wat volgens mij erg belangrijk is. Op die manier komen zij — maar ook ik — door hen — tot nieuwe oplossingen van problemen; door de ontwikkeling van hun waarnemingsvermogen gaan zij én ik meer begrijpen, durven we ons eigen voelen en beleven te uiten".

— Geloof je in een God, in een hiernamaals? "Je maakt hier zelf je hemel of je hel. Ik zou graag in een hiernamaals geloven, naïef zijn en erin geloven, maar ik ben realist genoeg om te twijfelen. Mag het antwoord met een gedichtje?

— ik ben een protestant,
in Brabant opgevoed,
dus niet de preek,
maar meer de sfeer
en ook de liturgie
de warmte,
kortom het hart,
dat klopt.
Dat wil ik mijn geloven
noemen.

Graven naar de lotgevallen van verzetsstrijder Boy Ecury

ORANJESTAD — Wie langs de L.G. Smithboulevard in de richting van Oranjestad rijdt ziet aan zijn rechterhand de buste van een jongeman, die in een parkje staat met daarnaast een vlaggemast waar op feestdagen de Arubaanse vlag gehesen wordt. De overheid noemde dit het "Boy Ecury plein". Op deze wijze wilde Aruba de jonge Arubaan eren, die op 22-jarige leeftijd voor een Duits vuurpeleton de dood vond op de Waalsdorper vlakte.

Segundo Jorge Adelberto Ecury werd op 23 april 1922 op Aruba geboren. Hij vertrok in 1937 naar Nederland om te gaan studeren. In juli 1944 werd hij wegens werk in het ondergronds verzet — toen hij met een belangrijke opdracht naar Rotterdam was gegaan — gegrepen en op 6 november 1944 doodgeschoten. In April 1947 werd zijn stoffelijk overschot opgegraven en dankzij de KNSM naar Curaçao overgebracht. De overtocht van Curaçao naar Aruba vond plaats aan boord van hr.ms. van Speijk. De begrafenis op de katholieke begraafplaats aan de Boerhavestraat vond met militaire eer plaats.

Bij het lezen van de laatste uitspraken, die van Boy Ecury bekend zijn, wordt men getroffen door zijn houding en opvattingen. "In het huis van mijn ouders is er geen plaats voor een verrader". En: "Hij stelde er een eer in om een even flinke houding aan te nemen als onze vrienden, die wij den vorigen avond hadden zien weggaan en zei dat hij met een glimlach op de lippen zou sterven".

Ted Schouten maakt driedelige documentaire voor Antilliaanse televisie

Volgend jaar is het veertig jaar geleden dat Boy Ecury de dood vond. Zijn neef, Ted Schouten, is reeds enige tijd bezig om meer te weten te komen over die laatste dagen van Boy. Amigoe ging met Ted Schouten praten, die aan de hand van vele gegevens en informatie volgend jaar met een TV productie in drie afleveringen hoopt te komen om vooral de persoon van Boy Ecury nader te belichten.

Het begon voor Ted Schouten toen hij in de oude papieren van zijn grootvader S.N. Ecury ging duiken. Niet alleen kwam hij veel informatie tegen, maar besefte ook, dat Boy als verzetsstrijder veel gedaan heeft. Zelfs vond hij tussen die papieren drie foto's van Duitse officieren, die vermoedelijk verantwoordelijk waren voor het doodschieten van Boy. Steeds meer kreeg Ted de indruk, dat vader Ecury eigenlijk nooit zijn kinderen — om hen te beschermen — alles verteld heeft. Bovendien zijn er 12 broers en zusters die elk over hun eigen informatie beschikken. Ted nam toen het besluit om de informatie uit de oude papieren en die van familie en kennissen bijeen te garen en er iets van te maken.

TED SCHOUTEN

Hij zag dat een TV productie mogelijk was, vooral ook omdat je voor een dergelijke productie beelden nodig hebt. Beelden die de moeite waard zijn. In december 1982 diende hij het project in, in het kader dat STICUSA gelden beschikbaar stelt voor school producties en samenwerkingsprojecten. "Het duurde enige tijd, maar de persoon Boy Ecury had mij zo te pakken", aldus Ted Schouten, "dat ik aan mijn ingediende project als een foxterrier bleef hangen, het was voor mij te belangrijk geworden". Ook het feit dat zijn grootvader verschillende malen probeerde te laten publiceren wat er allemaal gebeurde en daarin niet slaagde, waarbij deze de opmerking plaatste "ik hoop nog eens dat iemand anders hier wel in zal slagen", was voor Ted aanleiding door te gaan. In augustus 1983 werd overeenstemming bereikt, de budgettaire problemen de wereld uitgeholpen en op 2 september vertrok hij naar Nederland.

"We hebben drie weken voor onderzoek gebruikt, daarna gingen we er met de cameraman opuit om opnamen te maken. Het was een gekkenhuis, maar we hebben het gehaald", aldus Schouten, die daarbij vertelt dat er in Nederland in feite geen problemen waren. Het was voor hem alleen maar natrekken van gegevens, die hij al in zijn bezit had. Maanden van tevoren had hij al een lijst met instanties en personen die hij nodig had, gestuurd aan Wil van der Meijden van de Wereldomroep die zijn partner in deze co-productie is.

Bij de vele besprekingen deed Ted Schouten zich niet voor als familielid van Boy, dit om te voorkomen dat in emotionele gesprekken, dingen gezegd werden om hem een plezier te doen. Hij zei van de productiedienst van de A.T.M. te zijn, hetgeen juist is. Overigens werkte dit uitstekend omdat bepaalde mensen zich beter durfden uit te drukken, toen zij wisten dat er geen band was. "Ik heb het expres zo gedaan, omdat ik objectief wilde blijven". De heer Schouten geeft wel toe dat toen hij de brief van zijn grootvader vond, dat ooit één van zijn kinderen de kans krijgt over Boy te publiceren, dit als kleinkind weliswaar invloed op hem had. "Maar ik nam me heilig voor objectief te blijven en informaties over te brengen. Een documentaire heeft pas waarde als je voor honderd procent er naar streeft om objectief te zijn en authentiek materiaal te gebruiken voor zover mogelijk".

Rijksinstituut oorlogsdocumentatie

Zeer interessant was het bezoek dat Ted Schouten bracht aan het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie te Amsterdam, gevestigd in een statig herenhuis, maar wel met een uitzonderlijk zware deur. Een oude koopmanswoning, waarin een schat aan gegevens over de jaren tijdens en na de oorlog bewaard blijven.

In een eerste gesprek met mevrouw Gerritsen van dit instituut, merkte deze op "betere informatie dan U heeft hebben we niet". Ze hielp zoveel mogelijk.

Zo stond in de papieren die Schouten bij zich had, dat Boy Ecury verraden is door — er stonden twee namen in zijn informatie — "kleine keesje" en "keesje bitter". Hij dacht, dat dit schuilnamen waren, maar uit gesprekken — men wilde geen namen vrij geven omdat nabestaanden daartegen bezwaren konden maken — bleek dat het Bitter was. Hieruit wist Ted dat zijn informatie juist was.

Van het Rijksinstituut kreeg hij ook copiën van vonnissen van twee Duitsers, die betrokken

waren bij het doodschieten van Boy. Bij het instituut stond men er versteld van dat hij foto's van betrokken Duitsers had en op die basis kon men ook de vonnissen vinden.

De heer Schouten ging daarna op zoek naar mensen, die hem meer zouden kunnen vertellen over Keesje Bitter. Hij kwam hierdoor terecht bij de heer Brantenaar, directeur van de Kamer van Koophandel in Rotterdam, die destijds tegelijkertijd met Boy werd opgepakt. Op 5 november 1944 werd hij gelijk met Boy berecht — als er tenminste gesproken kan worden van berechting — en maakte de laatste levensuren van Boy mee.

Hij belde een kennis om nadere inlichtingen over Keesje Bitter en kreeg daardoor te horen, dat Keesje na de dood van Boy door verzetstrijders werd opgepakt. Bitter was verzetsstrijder, had bij aanhouding door de Duitsers doorgeslagen en zeventien maal verraad gepleegd nadat hij gemarteld was. Toen de verzetstrijders hiervan hoorden, trachtten ze hem eerst met vergif van kant te maken. Toen dat niet lukte, werd hij doodgeschoten en met stenen aan de voeten in het Boerengat te Rotterdam gedumpd. Ted Schouten maakte ter plaatse de nodige opnamen. De heer Brantenaar zat zelf niet actief in het verzet, doch had hen wel onderdak geboden.

BOY ECURY

"Ik kreeg koude rillingen", zo vertelt Ted over het gesprek met Brantenaar, "toen deze mij bevestigde dat Boy voor zijn dood verklaard had dat hij met een glimlach op zijn lippen zou sterven." De heer Brantenaar had dit ook aan de vader van Boy laten weten, terwijl in de hal van zijn huis nog een Engels gedicht hangt over niet bij de pakken neer te gaan zitten, maar te blijven glimlachen.

De heer Brantenaar vertelde aan de hand van gebeurtenissen de sfeer waarin de verzetstrijders leefden: "Als ze opgepakt werden, berustten zij erin, omdat zij wisten dat hun tijd gekomen was. Op weg van Rotterdam naar Scheveningen waren de Duitsers de weg kwijt. Eén van de vrienden van Boy, die tesamen met hem zou worden doodgeschoten, wees de Duitsers de weg. Het typeert de tijd van toen".

Het heeft dagen geduurd voordat Ted Schouten de juiste plaats vond waar Boy werd doodgeschoten. Hij beschikte over een tekening van de Dodenvallei in de duinen, waar bij de letter A een pijl stond. Eerst later bleek dat dit de plaats was.

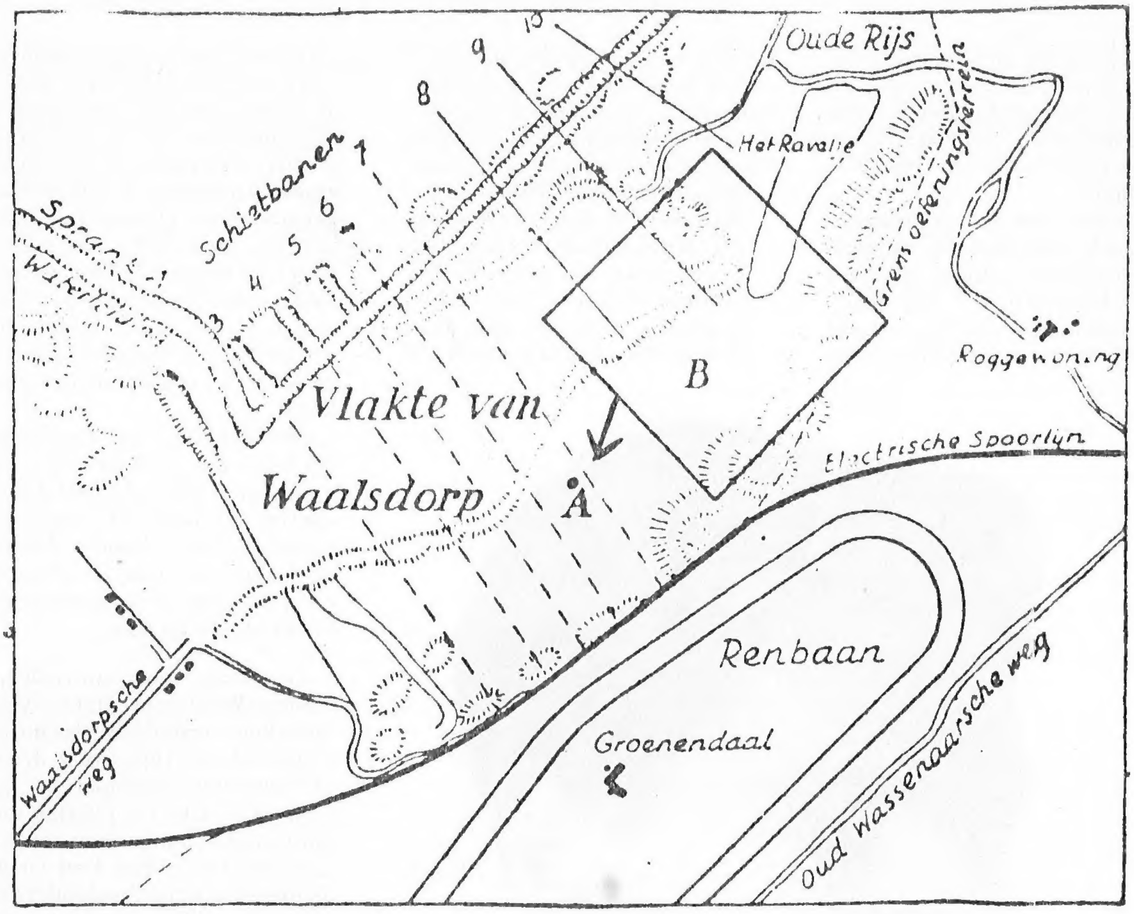
In eerste instantie trok hij naar de Waalsoppervlakte, waar men hem verteld had, dat de executieplaats tegenover de rijksspeurhondenschool zou liggen. Het stikt ter plaatse van duinranden, maar geen voldeed aan de foto, die Ted in de papieren van zijn grootvader had gevonden. "We zijn daar gaan lopen", aldus Ted, "vlak achter de banen liepen we een boswachter tegen het lijf en praatten met hem. Hij wist alleen van de situatie na de oorlog en zei tegen hen: "Ik ben er bij geweest, bij de schietpartijen. Mussert is op één van deze banen doodgeschoten, maar de plaats werd niet bekend gemaakt om geen "bedevaart" in de hand te werken".

Uiteindelijk kwam men bij een schietclub van de politie terecht, die iets verder ligt. Een jonge kerel, die als "kogelvanger" fungeerde, dacht dat dit de plaats wel zou zijn, maar er klopte niets van. Men bracht hen naar plaatsen waar na de oorlog opgravingen waren gedaan, heuvel op, heuvel af.

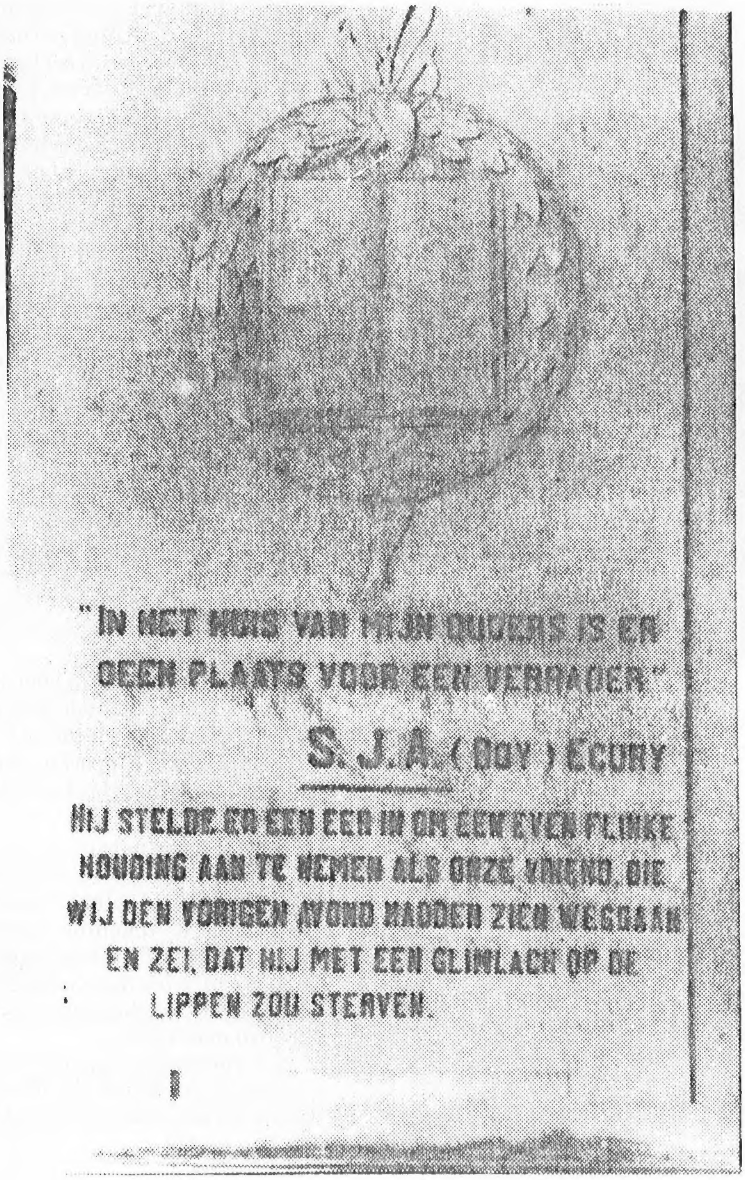
"We hadden daar opnamens kunnen maken", vertelt Ted Schouten, "maar ik was niet tevreden. Ergens klopte het niet. Ik ging niet in op het gezegde een duin is een duin".

In zijn eentje ging hij voor informatie naar het Rode Kruis, waar hij fantastisch geholpen werd. Hij las het rapport over de opgraving van Boy, bestudeerde schets en situatie-tek[illegible] Bij het lezen van het ged[illegible] van het Oranje Hotel viel hem uiteindelijk op, dat in de nieuwste druk bij de tekening van de Dodenvalley geen letter A staat. Toen besefte hij dat de pijl bedoelde dat het bij het gebied in A gebeurd moest zijn.

Met toestemming van een gemeentelijke dienst, die het bedoelde terrein beheert, maakte

Het terrein van de Doodenvallei in de duinen

TED de tocht langs de toevoerwegen die de Duitsers gebruikten om hun slachtoffers naar de Duinen te brengen. Hij kwam ondermeer langs de plaats waar Hanny Schaft uit Haarlem werd doodgeschoten.

Toen hij op een gegeven ogenblik op een stukje land stond, gelegen tussen baan zes en baan zeven, zag hij de vlakte die overeenkwam met de in zijn bezit zijnde foto's. "Ik was blij dat ik koppig was, dat ik niet zo maar een duin gefilmd had". Hij vond ter plaatse nog twee verroeste kogelhulzen: "dan is het net of het verleden op je afkomt". Voor Ted Schouten was het een ogenblik dat hij niet vlug zal vergeten, de zon ging langzaam onder en in de verte hoorde hij soldaten op de schietbanen oefenen.

Tijdens het verblijf in Nederland werden opnamen gemaakt in St. Louis te Oudenbosch waar Boy op zat. "Wij leerden daar Boy eveneens kennen. Het was voor ons de eerste kennismaking met een Arubaan". Als we dat in gesprek met Ted Schouten naar voren brengen komt het gesprek op de persoon van Boy, zoals hij daarover hoorde vertellen niet alleen op St. Louis, maar ook tijdens interviews met mensen die Boy gekend hebben, waar hij in huis woonde, zijn vriendin en vele anderen. Ted stelt daarbij, dat hij in die gesprekken benadrukte dat hij alles wilde

achterhalen over de mens Boy Ecury, hoe hij was, hoe hij zich gedroeg, hoe hij zich voelde, had hij bepaalde negatieve trekjes enz.

"Ik ben ervan overtuigd", zo legt Ted Schouten zijn ervaringen vast, "dat Boy in de loop der jaren door prettige en minder prettige ervaringen, groeide tot een man, die niet dacht: het gaat me niet aan. Integendeel, hij zette zich in!" Ook de huidskleur komt ter sprake. "Het is nu al niet gemakkelijk voor een Antilliaan met donkere huidskleur om in Nederland te leven, laat staan in het Nederland van vóór de Tweede Wereldoorlog. Toen kon je de Antillianen op één hand tellen. Voor Ted staat wel vast: Boy was trots, had lange tenen, hij pikte het niet. Toen het verzet in Nederland begon, toen jongens opgepikt werden om in Duitland te gaan werken, de joden vervolgd werden en vele andere feiten plaatsvonden waardoor de Duitsers hun superieuriteit wilden tonen, bleef Boy niet achter en deed mee aan het verzet.

Uit de beschikbare gegevens is komen vast te staan dat Boy Ecury niet gemarteld is. Hij bekende direct dat hij lid van het verzet was, dat hij daar een Duitser had doodgeschoten of een trein had laten ontsporen. Hij wist dat hij voor het onvermijdelijke stond. Dat er in het huis van zijn vader geen plaats was voor een verrader. "Het kan de invloed geweest zijn van de dolle dinsdag", zo merkt Ted Schouten op, "dat men overmoedig werd, maar ik geloof dat het een karaktertrek was".

De productie over Boy Ecury zal drie afleveringen beslaan, ieder van een half uur. Begin van het volgend jaar worden nog opnames gemaakt op Aruba en Curaçao, interviews, de begraafplaats enz. Ted verwacht in maart helemaal klaar te zijn. Voor hem is de zaak dan niet afgedaan: "Het kan jaren duren maar ik ben wel van plan, alle gegevens enz. die ik verkregen heb over Boy in een boek e vast te leggen.

JOVADESCH

Boy Ecury wist dat er in het huis van zijn vader geen plaats was voor een verrader.

ORANJESTAD — "Nooit heb ik zo bij die figuur van Boy Ecury, ofschoon hij mijn oom is, stilgestaan. Dat kwam omdat ik te weinig informatie over hem had en de informatie die ik kreeg was te subjectief". Aan het woord is Ted Schouten (28) productiemanager van Tele Aruba die aan de vooravond van de veertigste sterfdag van de Arubaanse verzetsstrijder Boy Ecury -- tesamen met zijn partner in deze, Wil van der Meijden van de Wereldoproep, en dankzij financiele steun van de STICUSA -- doende is om een productie — in drie afleveringen — samen te stellen over de persoon Boy Ecury. De afgelopen maanden was hij hiervoor in Nederland en sprak er met verschillende mensen, die Boy tot de laatste dagen van zijn leven hebben gekend en gesproken. Hij bracht ook een bezoek aan de Waalsdorpervlakte waar Boy Ecury op 6 November 1944 de dood vond voor een Duits vuurpeleton.

"Mijn moeder zegt: Ik ben de Macamba in de familie, vermoedelijk omdat ik niet te emotioneel bent", zo merkt Ted Schouten in het gesprek op. Uit het gesprek blijkt nog eens duidelijk bovendien dat Ted zich niet met een kluitje in het riet liet sturen om zo maar opnamen te maken, doch zocht en zocht, totdat hij de plaats vond waar Boy met anderen de dood vond."

En als je hem nu over Boy Ecury vraagt, dan kan hij daar uren over vertellen. Nu hij de nodige infomatie heeft kunnen natrekken is voor hem Boy, niet alleen zijn oom, maar ook een begrip geworden.

Aruba 150 jaar geleden

In de voetsporen van dominee G.B. Bosch

DOMINEE G.B. BOSCH DIE van 1816 tot 1834 predikant van de protestantse gemeente op Curaçao was, heeft tijdens zijn veeljarige verblijf hier uitvoerige aantekeningen omtrent zijn ervaringen gemaakt, die hij in drie delen publiceerde onder de titel **"Reizen in West-Indië en door een gedeelte van Zuid- en Noord-Amerika".**

Tekst: Wim Rutgers
Foto's: Ronald Lemminga

Hij vertelde daarin onderhoudend, gedetailleerd en breed-uit negentiende eeuws gemoedelijk in een altijd vlot leesbare en prettige stijl over allerlei historische bijzonderheden omtrent de eilanden, die ook nu nog interessant zijn om te lezen, al is het even wennen aan de verouderde spelling en taal. Dominee Bosch maakte tijdens die Curaçaose jaren zeven dienstreizen naar de 'randgemeente' Aruba, zoals men het toen aanduidde, voor het eerst in 1823, het laatst in 1834, voor hij met definitief ziekteverlof en emeritaat ging.

Gedurende zijn diverse verblijven op Aruba bezocht hij verschillende delen van het eiland, die hij uitvoerig beschreef in zijn reisboek. Het leek ons interessant de dominee op zijn zwerftochten te volgen en zijn uitstapjes na 150 jaren te traceren. Hij vertelt over zijn excursies alsof ze gedurende één bezoek plaatsvonden; dat zullen wij ook doen. Wij volgen zijn (zeer zeldzaam geworden) geschrift en kijken wat er na 150 jaar van de diverse beschreven plekken nog te herkennen is. Terwille van de ruimte hebben we zijn beschrijvingen jammer genoeg moeten inkorten en enkele 'uitstapjes' zelfs geheel moeten weglaten.

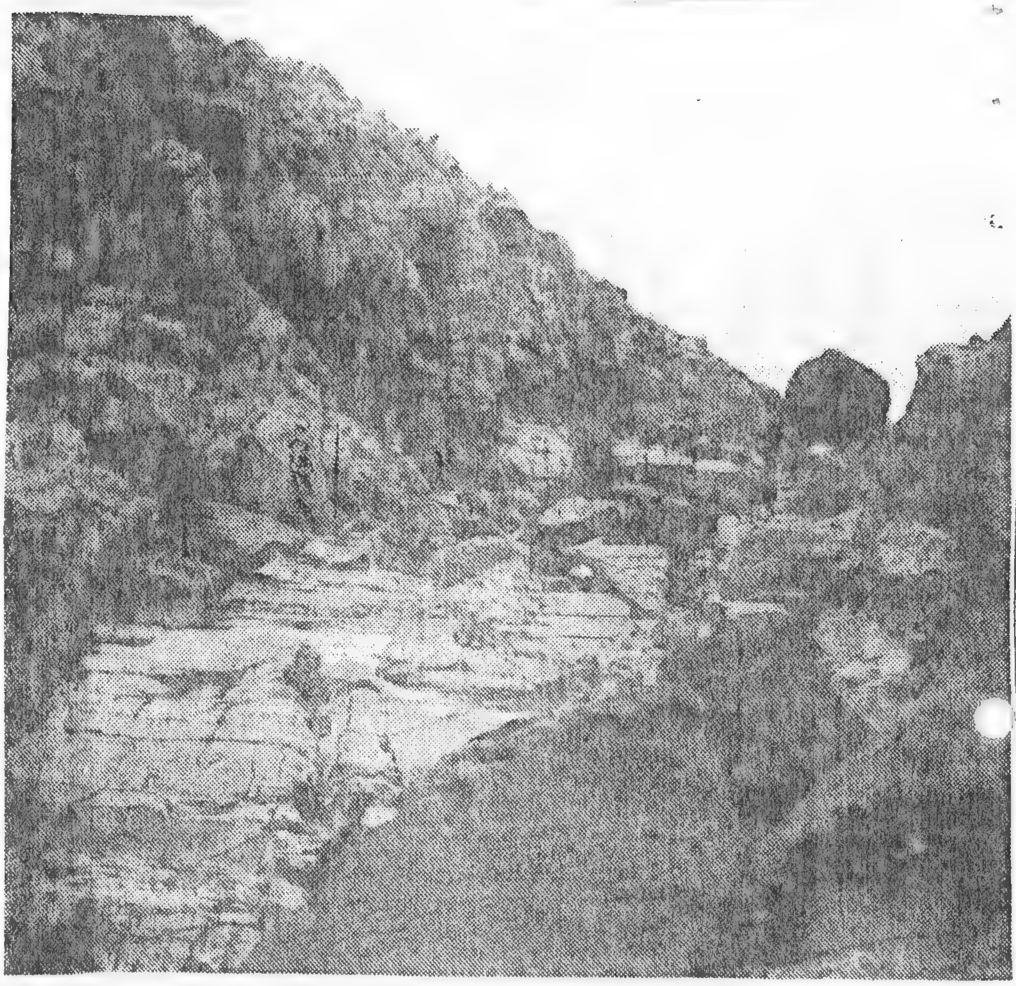
"Geestelijken aan boord geven lange reizen"

"Van **Curaçao** naar **Aruba**, gaat omtrent even zoo gemakkelijk als van **Utrecht** naar **Amsterdam** in de trekschuit, "zo begint het verslag van de reis. Vóór zes uur vertrekt men uit de Sint Annabaai, later mogen er geen schepen meer naar buiten, en zeilt men naar de Sint Michielsbaai vanwaar men ongeveer middernacht de oversteek naar Aruba onderneemt, dat dan in de ochtend bereikt wordt: "...woest en verstoken van alle schoonheid, die natuur of kunst aan andere landen geeft, lag Aruba voor mij. Wij voeren eerst den zoogenaamden Indiaanschen kop voorbij, eene donkere rots, welke bij de oostpunt des eilands boven water steekt, en kwamen toen aan den zuidkant..." Na nog enkele uren zeilen gaat het scheepje voor anker in de Paardenbaai waar de dominee officieel verwelkomd wordt.

De heenweg levert geen problemen op, maar de terugtocht, met wind én stroom tegen, wèl. Ds. Bosch vertelt: "Mijne eerste terugreis staat mij nog voor den geest, zoowel als in mijn dagboek: een' dag en nacht waren wij, bij een' stijven wind, met eene middelmatig bezeilde schooner, op weg geweest naar **Curaçao**, toen ik des morgens aan de kapitein vroeg, want ik was te zeer zeeziek, om het zelf te gaan zien, waar wij waren. **'Op de hoogte van den Hooiberg!'** was het antwoord. Den volgenden dag zeilden wij weer frisch door; het vaartuig stampte geweldig tegen de zee, en het water stortte verscheidene malen

over het dek, waarvan ik in de kajuit nu en dan een aardig schepje kreeg. Des nachts werd de wind zelfs gunstig; want hij blies uit het noorden. Ik had ook den Kapitein aan zijnen neef, die als passagier medevoer, op het dek hooren zeggen, **dat het nu heel goed ging.** Verblijd over deze boodschap, vroeg ik terstond bij het aanbreken van den dag 'Waar zijn wij al, Kapitein?' — **'Op de hoogte van de Hooiberg, Mijnheer!'** — 'Gaat dan de Hooiberg met ons mede?' — **'Neen, Mijnheer! maar de stroom loopt zoo sterk'.** De volgende dag en nacht bevonden wij ons weder ... **op de hoogte van den Hooiberg!** — Dat waren vier regt pleizierige dagen! Die weet, wat het is, zeer zeeziek te zijn, kan er reeds eenigszins over oordelen".

De neef van de kapitein raadt dan aan maar terug te gaan, waarop men na vier dagen zeilen bij zonsondergang het anker weer laat vallen... in de Paardenbaai! Na zijn tweede bezoek deed Ds. Bosch er acht dagen over om met een 'oorlogsbrik' terug te komen op Curaçao, maar "mijne langste terugreis was in den jare 1827, bij een' hevigen stroom en sterken wind; wij hadden toen elf dagen reis, welke nog wel met andere elf dagen zouden vermeerderd geworden zijn, had men niet het vaartuig noordwaarts laten loopen tot onder de kust van St. Domingo, waar het opwerken gemakkelijker ging".

...zonder eene zekere huivering aanschouwde ik dezen dam niet...

Indianen

Ds. Bosch vertelt in een eerste afdeling over Aruba in het algemeen; daarna vertelt hij iets over de 'geschiedenis van Aruba', waarvan wij één uitstapje zullen volgen, naar een grot "waarin vele beenderen en hoofdschedels van Indianen gevonden worden; deze zouden, volgens het verhaal der ingezetenen, in die grot gevlugt, doch door middel van een' hond ontdekt wordende, vermoord zijn, en wel door beneden hetzelve groote vuren aan te leggen, door welker rook men de vlugtelingen deed stikken, dewijl men ze op geene andere wijze kon magtig worden. De nieuwsgierigheid dreef mij, om die grot te gaan zien, waartoe de tegenwoordige ontvanger, de heer Croes, wel de goedheid had mij te vergezellen, met zich nemende eene ladder om in die grot te klimmen.

De moeilijkheid om in dezelve te komen, scheen mij toe reeds een grond te wezen, om aan het verhaal geloof te slaan; want de rots is onder den ingang der grot uitgehold, waardoor men zonder hulp van ladder of touwwerk niet in dezelve komen kan, en waarin dus de vlugteling eene geschikte wijkplaats had, om zich voor den vervolgenden vijand te verbergen. De ingang der grot viel niet zeer in het oog, en was langwerpig en smal, ter grootte van eene gewone deur, in eene horizontale rigting gelegd. Men kwam door dezelve in een middelmatig groot, doch plat en verwulfd vertrek, op welks bodem de stof en de beenderen van menschen verspreid lagen.

De heer Croes verhaalde mij, dat hij in zijne jeugd, naar aanleiding van het gemelde berigt aangaande het ombrengen der Indianen, naar deze grot gezocht, en die eindelijk gevonden had; dat toen nog de geraamten ongeschonden in hun geheel lagen, maar dat hij een twintig jaren geleden den Pastoor van Curaçao, den heer Schenck, in deze grot bragt, die eene zonderlinge belangstelling had, om de tanden gedaan is, of waar dezelve gebleven zijn, wist niemand; intussen waren hierdoor de geraamten van hunne plaats gekomen, door elkander geroerd, en meer aan de lucht blootgesteld geworden, zoodat dezelve in de daarop volgende 20 jaren meer geleden hadden, dan gedurende de twee eeuwen, die zij onaangeroerd gelegen hadden".

Hoewel Ds. Bosch geen nadere plaatsaanduiding geeft, wordt het uit mededelingen van Van Koolwijk (1885) en Wagenaar Hummelinck (1953) wel duidelijk dat het hier Canashito betreft.

Fontein

In een derde afdeling vertelt Ds. Bosch over 'uitstapjes in het land en bezoek bij de goudmijn'. "Van de aanbieding der goede ingezetenen, waarbij zij paarden ter mijner beschikking stelden, maakte ik zulk een goed gebruik, dat er, bij mijne eerste bezoeken op Aruba, weinige dagen voorbij gingen, waarop ik niet een ridje te paard deed".

Hij gaat naar Casibari, Noord, de Franse Pas, rijdt ettelijke keren rond de Hooiberg, maar "het belangrijkste uitstapje, dat men op dit eiland doen kan, is naar de noord-oostzijde, waar

een altijddurend stroomend watertje uit de rotsen vloeit, en diep inloopende grotten der bezigtiging waardig zijn. Het is drie uren van het dorp gelegen; om het in een' dag heen en terug te doen, is te vermoeijend in eene landstreek, waar de middaguren uitmuntend geschikt zijn, om in eene hangmat te liggen wiegelen, en daar ik nu tijd en gelegenheid had, om er twee dagen mede door te brengen, moet niemand het mij kwalijk nemen, dat ik dit laatste verkoos.

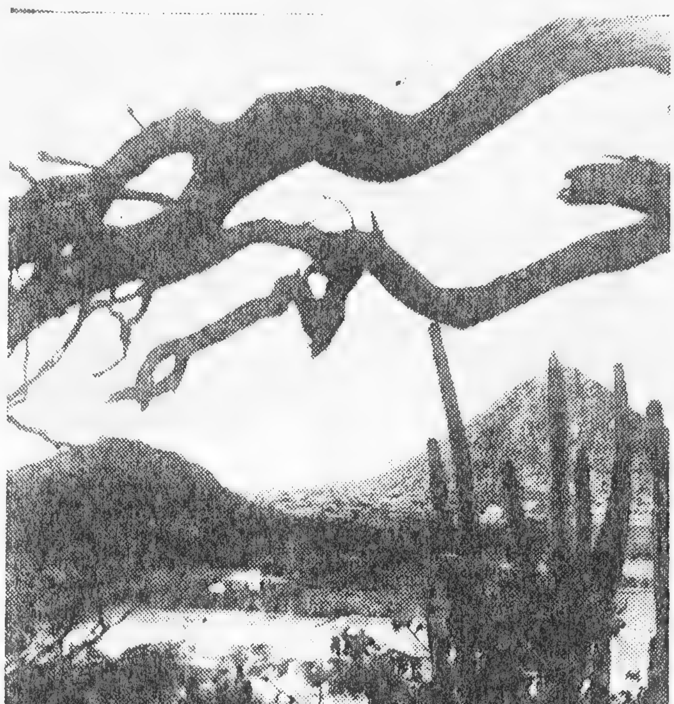
De weg daarheen gaat eerst naar den **Hooiberg;** men laat dezen regts liggen, en komt in een dal, dat gevormd wordt door den Hooiberg en de groep bergen of liever heuvels van 500 voeten hoogte, die het oostelijk en noord-oostelijk gedeelte des eilands bedekken. Dit dal is naar mijne gissing ruim een half uur breed, bestaat uit goede bouwaarde, en kan voor het vruchtbaarste gedeelte des eilands gehouden worden. Het kreupelhout is er weg gehakt, en heeft plaats gemaakt voor maïsvelden; eenige hutten met den rang van huizen zijn op korte afstanden van den weg gebouwd, en met heggen van cactusplanten omgeven.

Uit deze vallei komende, bestijgt men een' berg, genaamd **Arie Kok.** Van den rug des bergs afdalende, komt men in een bekken, door hoogten omgeven, uit hetwelk verscheidene sleuven of regengeulen noordwaarts afzakken, hier **'rooijen'** genoemd, waarschijnlijk naar het Spaansche woord **'arrayos'**. De streek hier is alles behalve lagchend; de donkere kleur der biksteenbergen, de onvoordeelige staat van den plantengroei, de verwarde ligging der vele grootere en kleinere steenblokken geven een' somberen aanblik op dezen omtrek. Geen sterveling heeft er zijne woning neêrgeslagen. Men zou er het wolvenhol in de Freischutz verwachten. Het is 't veilig en ongestoord verblijf der hagedissen, scorpioenen en der ratelslangen...

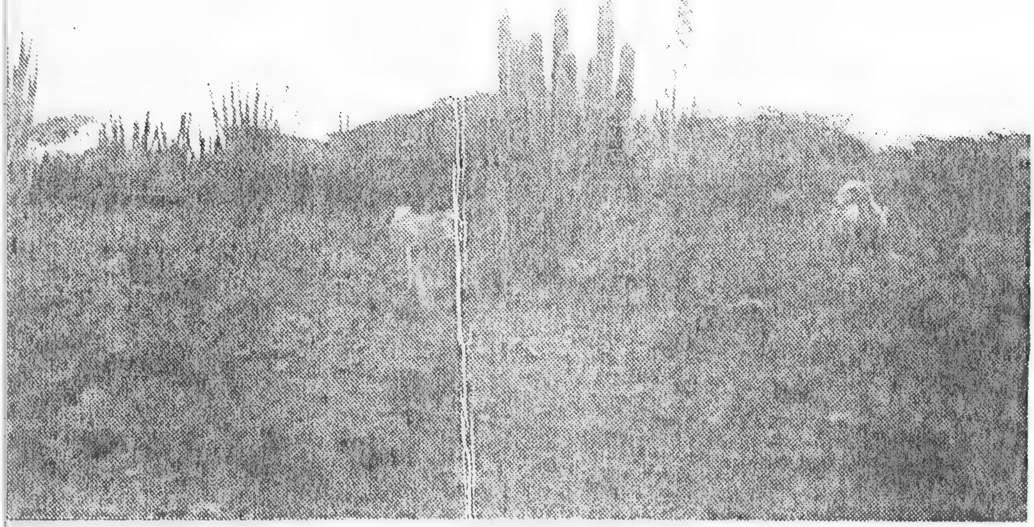
Uit dat donkere en barre dal komende, gaat de weg weder over eene hoogte, daalt er verheft zich weder, overal met steenbrokken als bezaaid, overal het kreupelhout en de cactusplanten in een' staat van tragen en onderdrukten groei. Zoo over hoogten en door laagten rijdende, en links en regts, voor en achter zekere uitgestrektheid lands ziende, zou men gelooven op eene grootere plaats te wezen, dan welke 6 uren lang en 2 breed is; maar men moet bedenken, dat

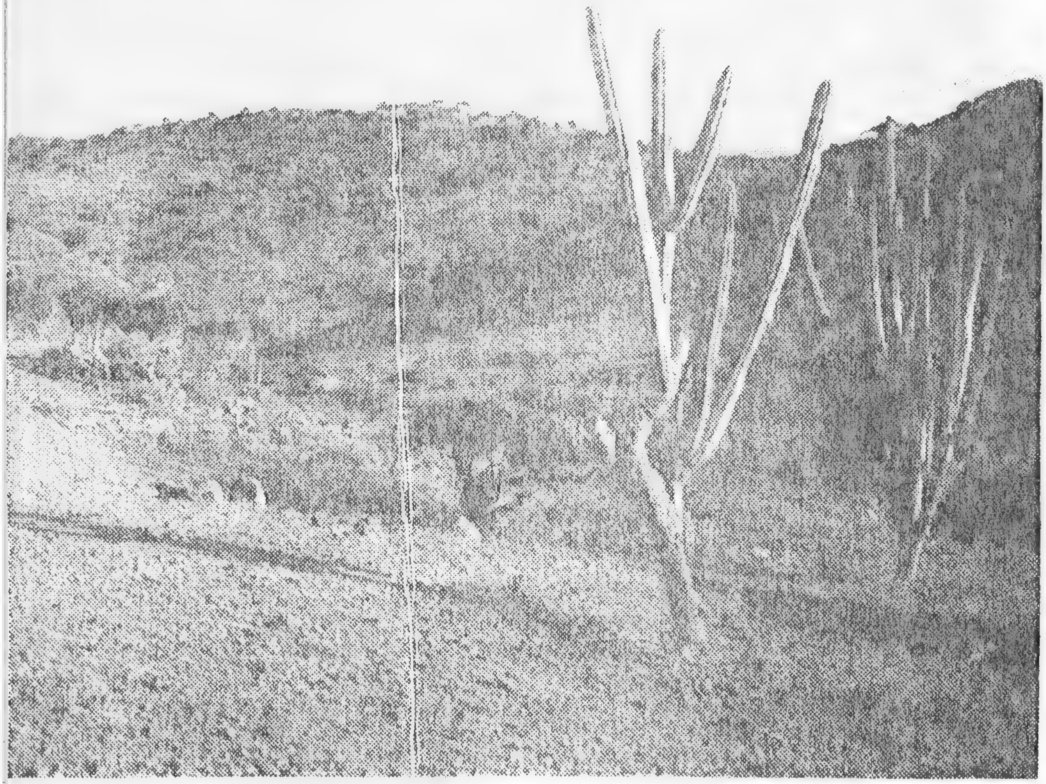
...een dichter of romanschrijver zou in dezen oord een allergeschikst verblijf aantreffen...

...naar dien Hooiberg ging in later tijd mijne gewone middagrid...

...de streek is hier alles behalve lagchend...

...men zou er het wolvenhol in de Freischutz verwachten...

...dit dal kan voor het vruchtbaarste des eilands gehouden worden...

deze uren hemelsbreedte zijn, en dat de slangenloop der wegen en de oneffenheid des gronds van heuvels en dalen, vooral wanneer men te paard rijdt, en echter nog langzamer voortkomt, dan wanneer men te voet gaat, de afstanden grooter doen schijnen dan deze inderdaad zijn.

Eindelijk dalen wij nog eens af, en zijn aan de noordkant, juist daar, waar de fontein is. Zij stroomt het geheele jaar door, ook als het in geene 6 of 8 maanden geregend heeft. Het maakte een' vreemdsoortigen indruk op mij in dit wilde en woeste oord aangenaam verrast te worden, door den aanblik van een' prachtvollen, weligen en immer frisschen plantengroei, door de geurige uitwaseming der planten en der limoen- en oranjeboomen, en door het lieflijk gekweel der vogelen, die gaarne de naakte rotsen verlaten, om aan de fontein frischheid, schaduw en voedsel te vinden. Zoo iemand zich geheel van de wereld onttrekken, en deze afzondering sterk gevoelen wilde; indien iemand zich gaarne beurtelings door wilde en sterke en zachte en lieflijke aandoeningen geslingerd zag, bijvoorbeeld, een dichter of romanschrijver, hij zou in deze oord een allergeschiktst verblijf aantreffen. Tusschen het zeestrand en den groenen hof stonden twee woningen, welke tot de orde der hutten behooren. In eene derzelve woonde de opziener. In de andere hingen wij onze hangmatten op, en maakten ons te huis".

Grotten

"Den volgenden dag, gingen wij, voorzien van fakkels, in eene der grotten of onderaardsche holen, welker ingang aan den steilen rotswand is, die eens tot eene zeewering gediend heeft, en zich als een muur langs het noordelijk strand uitstrekt.

Die nooit zulk een grot bezocht heeft, staat verwonderd op het zien van eene hooge en groote zaal, aan welker einde nog niemand geweest is, vol van onregelmatige zuilen, onderscheidenlijk gekleurd, grijs, graauw, aschkleurig, somtijds ook doorschijnend als kristal, vol van verschillende op gelijke gekleurde figuren, die men, door de verbeelding een weinig geholpen, gewoon is te vergelijken bij een kanonstuk op zijn rolpaard, bij een' predikstoel met een voorlezersbankje, bij een' slapenden leeuw, bij eene draak, enz.

Aan de wanden der grot, die ik bezocht heb, zijn talrijke figuren in den vorm van hanepooten, waarmede de kinderen oudtijds

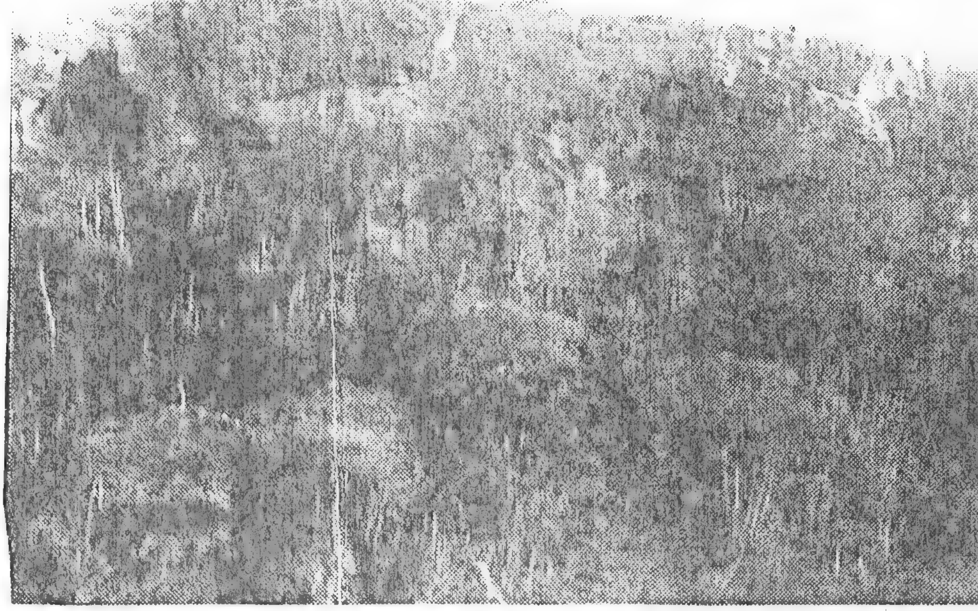
op de school het schrijven pleegden aan te vangen. De hand, die ze hier neerschreef, was die van een' geoefende; de regte lijnen en hoeken en de zuivere omtrekken dier figuren doen zien, dat zij niet gemaakt zijn op de wijze, waarmede iemand, die niet schrijven kan, gewoon is een merk te maken, dat voor zijne naamtekening moet dienen; zij schijnen door hare eenzelvigheid de aantekeningen geweest te zijn van het verloop des tijds, of van gebeurtenissen, welke in het huiselijk of openbaar leven der oude Indianen plaats vonden. Derzelver kleur is van eene donker roode of bruine verfstof, waarschijnlijk den oker, die, volgens de mededeling der ingezetenen, geene de minste verandering heeft ondergaan, van dat de eerste Europesche bezoekers dezelve opmerkten.

Intusschen, dewijl het verscheidene denkbeelden en vragen ons voor den geest brengt, en doet zien, dat de eens hier wonende Inianen eene hoogere mate van beschaving bezaten dan wij, zonder het aanwezen dier **Hieroglyphen,** zouden vermoed hebben".

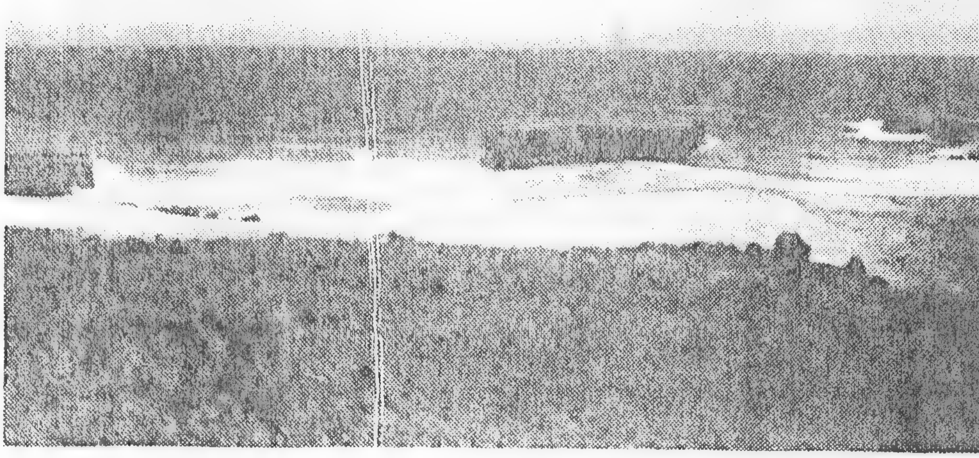
Goud

Ds. Bosch bezocht Aruba juist in de tijd dat er goud gevonden werd. Hij vertelt het verhaal van de twaalfjarige Willem Rasmijn, "een Indiaanschen jongen", en maakt ook zelf een excursie in die richting...

"In het daaropvolgende jaar ging ik mijn gewoon bezoek op Aruba volbrengen, en natuurlijk de goudplaats bezigtigen. De **Rooifluit,** waar men toen nog van 's Landswege werkte, was geheel van gedaante veranderd, sedert ik dezelve in het vorige jaar, naar de fontein gaande, was langs gereden. Het zag er daar uit, als of de Mongolen onder Dshengischan, op hunne wandeling uit Azia naar Europa, in het voorbij gaan eene stad het onderste boven gekeerd hadden. Het oord, dat ik vroeger als zoo bar en somber beschreef, droeg thans nog daarenboven de kenteekenen van verwoesting, slooping en omkeering; overal lagen verwarde hoopen van verschillend gekleurde steenen, die men aan den grond ontnomen had, sommige bijna zwart, andere met witte kwartsaderen doortrokken; deze glinsterend als of het groote kievitseijeren waren; eenige schoon gekristalliseerd, andere zoo geelkleurig en schitterend, dat men ze boven

...eene grot waarin vele beenderen en hoofdschedels van Indianen gevonden worden...

...en kwamen aan het zeestrand waar een langwerpige steenklomp afgezonderd staat...

goudklompjes zou verkiezen, indien men niet wist, wat men al met deze laatste uitrigten kan.

Behalve deze steenhopen, zag men allerwegen aarde verspreid liggen, van gele, graauwe en grijze kleur, naar mate de grondlagen geweest waren, uit welke men dezelve genomen had; de vele, groote en diepe gaten, van welke sommige weder half gevuld waren, als men naast dezelve een' nieuwen kuil delven moest, hadden het voorkomen, als of het in de ingestorte kelders waren van eene tot puin en stof verwoeste stad. Wat verder voortrijdende, kwam ik langs kuilen, waarin eenige gekleurde en zwarte lieden bezig waren, om met ijzeren koevoeten de klei kort te stooten, en aan welker rand een blanke opzigter op een' kleine stoel zat, met een' grooten stroohoed op het hoofd, en, om zich voor de sterke lucht en hitte te bewaren, het aangezigt met een doek omwonden, die echter de oogen vrij liet, om de bewegingen der werklieden te bespieden, hetwelk de aard zijner ambtsbediening vorderde.

Bij het huisje van den Directeur komende, bond ik mijn paard aldaar vast, beproefde te vergeefs, of het hongerige beest ook biksteenen wilde eten, en wandelde met den heer Gravenhorst, die zich met een' loffelijken ijver op de geologie had toegelegd, verder in de **Rooifluit.** Dezelve loopt noordwaarts langzaam hellende af, en zal, naar mijne gissing, van

haren aanvang tot den uitloop in zee, 3/4 uurs lang zijn; vlakke breedte heeft zij niet veel meer dan 40 of 50 treden, dewijl aan beide zijden de voeten der heuvels elkander naderen; omtrent het einde derzelve is een natuurlijke dam van steenen gevormd, welke veel zal bijgedragen hebben, om de goudvoerende aarde, van het gebergte afspoelende, in deze vallei te houden. Zonder eene zekere huivering, aanschouwde ik dezen dam niet, wegens het voorkomen van eene schijnbaar onlangs plaats gehad hebbende aardbeving en omwenteling in de natuur; verbazende steenklomp verschillend in gedaante, kleur en grootte, schenen hier uit den grond opgebraakt en in alle rigtingen op elkander geworpen te zijn, zoodat sommige nog bij voortduring schenen te vallen. Wij klommen langs dezen muur van steenblokken, en kwamen weldra bij den uitgang dier rooi aan het zeestrand, waar een langwerpige steenklomp afgezonderd staat. De tijd heeft in dezen eene kleine opening geknaagd, door welke de wind blaast, en een aanhoudend suizend fluiten veroorzaakt. Van hier de naam van **rooifluit**, waardoor aangeduid wordt de rooi, in welke men een gestadig fluiten verneemt.

...vindt iemand op zijn grond vuilnis, hij kan rijk worden; vindt hij zilver, hij wordt arm; maar vindt hij goud, dan stort hij in het verderf... stond hier de houten en beweegbare woning van de directeur der goudmijn?...

Van het zeestrand terugkeerende, klommen wij, bij verkiezing, op de hoogste heuvelen, om van daar het gansche biksteen-terrein te kunnen overzien, en eene verandering aan onze terugwandeling te geven. Onze aandacht werd weldra opgewekt bij het zien van witte kwartsaderen, ter breedte van een' voet, welke als linten over het gebergte gespannen waren, en, over den donkeren grond, eene zonderlinge vertooning opleverden; doch langs de top van eene der voornaamste hoogten gaande, werden wij beiden door een zeer opmerkelijk verschijnsel getroffen: op omtrent 20 treden van den top, op een' donkeren met aarde bedekten grond, zagen wij een helder glinsterend stukje goud voor onze voeten liggen, dat blijkbaar door eene even merkbare kleine watergeul van nog hooger afgevoerd was. Wij namen het op, en te huis komende, bevonden wij dat het 3/4 ons zwaar was. De heer Gravenhorst besloot het niet bij het andere goud te voegen, maar afzonderlijk in een' brief te doen, met aanduiding der plaats, waar het gevonden werd, welken brief ik, op Curaçao teruggekomen, aan den Gouverneur aldaar overhandigd heb".

Miep Diekman over haar

Antilliaanse jeugdboeken

"Ik heb het voor de poten van de duivel moeten weghalen"

Miep Diekmann, in 1925 in het Nederlandse Assen geboren, is met haar ongeveer 60 boeken, de vertalingen ervan in meer dan vijftien landen en tien literaire prijzen, één van de heel produktieve en meest gewaardeerde auteurs van kinder- en jeugdboeken. Van deze boeken gaat een twintigtal over de Nederlandse Antillen, waar Miep in haar jeugd vier jaar woonde als oudste dochter van de politie-commandant. In 1958 kwam ze hier terug, evenals in 1969. Daarna kwam ze vrij regelmatig hier. Sinds 1981 verblijft Miep Diekmann enkele maanden per jaar op Aruba.

Ik vind dat je in je vak moet bijblijven. Ik kan niet afgaan op wat ik in Nederland in de kranten lees of op de televisie zie. Je moet regelmatig in een gebied terugkomen. Ik had natuurlijk die binding hier toen met het coachen van Diana Lebacs en Sonia Garmers. Maar ja, dan zat je iedere keer zes weken hier. Je was helemaal ontregeld door het reizen en door het harde werken. Toen heb ik op een gegeven ogenblik besloten: als ik een paar maanden daar ga zitten en ik neem wat werk mee, eens kijken hoe me dat bevalt. Ik heb natuurlijk altijd werk aan vertalingen en andere dingen, wat ik hier ook kan doen.

Dus toen ben ik op eigen kosten hier naar toe gekomen. Omdat op Aruba nog geen auteurs van jeugdboeken in Nederland geplubliceerd hebben, wou ik eens kijken of hier misschien iets zit. En ik heb ook voor Aruba gekozen door het enthousiasme dat ik merk bij het onderwijs en bij de kinderen op school, waar ik lezingen houd.

In 1971 publiceerde je ***De dagen van Olim****; daarna kwam je vier jaar later met* ***Dan ben je nergen meer****, dat op Sint Vincent speelt. Pas in 1982 verscheen* ***Geen enkel verdriet duurt honderd jaar****, waarin o.a. eerder verschenen verhalen staan. Betekent dit dat je nu minder over de Antillen gaat schrijven of helemaal niet meer?*

Nu er auteurs van de Antillen zelf gaan publiceren, met name op Curaçao, moet ik niet meer met boeken komen, want ik vind het een beetje een oneerlijke concurentie. Ik heb bijvoorbeeld op Curaçao in de boekhandel gehoord: ja, als dat boek van Miep Diekmann twintig gulden kost! Maar dat en boek van Diana of Sonia ook twintig gulden kost. Wat verbeelden die meiden zich wel!

Dan denk je, ja, ik heb een naam, ik ben bekroond, een deel van het publiek is snobistisch en zal misschien eerder een boek van mij kopen dan van Antilliaanse auteurs. Ik heb wel wat op gang gebracht en ik heb belangstelling gewekt met die boeken, voor de Antillen en Antilliaanse schrijvers. Laat die auteurs nou maar eens laten zien wat ze kunnen. En dan hoop ik dat hun werk ook echt een stimulans voor anderen is. Ik merk op Aruba, dat er toch mensen naar je toe komen die al tijden voor zichzelf blijken te schrijven. Ik kan er verder nog niet veel over zeggen, maar we hopen dat het wat wordt.

Dat wil niet zeggen dat ik nooit meer iets over het Caribisch Gebied schrijven zal, maar ik heb zoveel andere thema's.

Aan het eind van de jaren zestig heb je met Frank Arion in zijn tijdschrift ***Ruku*** *gediscussieerd over het ontbreken van Antilliaanse jeugdliteratuur.*

Ik heb toen gezegd: ik geloof niet in het sociaal bewustzijn van jullie auteurs, want jullie laten allemaal je jeugd stikken, op Elis Juliana, Pierre Lauffeur en Sonia Garmers na. En Hubert Booi, van Aruba. Is dat nu veranderd, na bijna vijftien jaar?

Nu komen ze allemaal met verhaaltjes voor kleine kinderen, maar wie schrijft er voor tieners? Dat zijn Diana en Sonia geweest! Wie schrijven er voor degenen, die in de puberteit in de knoop raken? Het lijkt wel alsof ze allemaal voor een beetje

kleine debieltjes schrijven: het moet allemaal makkelijk. Het wordt aangepast aan de schooleisen, en niet aan de literaire.

Sonia wordt nu verweten dat ze in het Nederlands publiceert, maar Sonia zegt: ik heb tien jaar, vijftien jaar in het Papiamentu geschreven. Wie kocht het? Mijn eerste officieel uitgegeven boek door Van Dorp lag er vier jaar! Het kostte vier gulden en geen hond kocht het.

Sonia is één van de eesten geweest! En zoals Sonia nu al die verhalen voor een deel heeft uitgewerkt in **ieder diertje z'n pleziertje..** Ze is een aantal van

Díe auteurs moeten we krijgen, die binnen een romanconstructie dit proces kunnen begeleiden. Het blijkt moeilijk, want allemaal beginnen ze op de Antillen met gedichten. Het is kort, kort, kort...Er wordt wel gedácht over verhalen of een boek schrijven, en nog meer over gekletst. Kijk, bij een uitgeverij komt iemand met een idee. Dan zeggen we: schrijf het maar op, dan zien we het wel.

De grote moeilijkheid is de vaktechnische training, het volhouden, het geloof in je zelf hebben. Begin maar! We hebben allemaal moeten beginnen. Het begin is doorslaggevend, want

dan maar op. De auteurs hier zijn niet minder, maar ook niet meer dan die in andere landen. Wiĩ hebben toch ook van alle kanten kritiek? En dat vind ik een punt dat zo moeilijk hier geaccepteerd wordt.

Hoe ben je zelf begonnen?
Mijn eerste Antilliaanse boek was **Panadero Pan** van 1947. Ik weet niet meer precies wat er in staat; het is heel gek, ik heb het nooit meer gelezen. Je kunt het vergelijken met **De dagen van Olim.** Dezelfde elementen zaten er al in. Maar ik was toen nog niet teruggeweest op Curaçao. Ik heb dat boek geschreven toen ik een jaar of twintig was. De oorlog

Miep Diekmann in 1969 op Curaçao met Angel Salsbach

die verhalen ook aan het uitwerken in het Papiamentu. Dan zeg je: daar lag het materiaal, maar wie heeft er wat mee gedaan?

Ik vind juist die periode tussen je dertiende en je zeventiende zo belangrijk. Je leest nog geen romans. De wereld komt als een chaos op je af. Wat ik hier van die kinderen te horen krijg, over problemen waarmee ze zitten en waarover ze in deze toch wat schijnheilige maatschappij niet kunnen praten. Die kinderen zijn niet achterlijk. Er is geen verschil tussen kinderen op Nederlandse, Duitse, Tsjechische en Belgische scholen, of hier. Je bent allemaal aan het volwassen worden en je zit met een universeel probleem van het volwassen worden. Dat uit zich op de Antillen een beetje anders dan in Nederland of Duitsland, maar dat is niet de hoofdzaak.

als je eerste boek er is, ga je vanzelf aan je tweede en je derde beginnen, want je wilt het steeds beter doen.

Maar de mensen hier moeten zo verschrikkelijk veel overwinnen. Het is hun eeuwenlang bijgebracht dat ze niks kunnen, dat ze lui zijn. Ze zitten altijd met die prestatiedwang van 'is het wel goed?'.

Kunst is universeel, over grenzen en rassen en alles heen. Dat moet je als auteur kunnen accepteren. Maar wanneer een auteur hier het eigen Antilliaanse leven tot onderwerp neemt, is het grote probleem dat hij van zijn eigen mensen vooral geen kritiek mag hebben. Hij moet alles de hemel in prijzen. Gevolg? Dat die schrijvers ook nooit professioneel worden.

Wanneer jij als auteur niet tegen kritiek kunt op je vak, hou

was net afgelopen, ik had zuiver mijn kinderherinneringen...

Ik kreeg het verzoek van een uitgever om te schrijven: jij komt net van school, jij komt van West-Indië.

Maar ik had het vak niet in mijn vingers. Ik miste het vermogen tot compositie: wat wil ik zeggen en hoe druk ik het uit. Het moeilijkste is niet, wat zet ik erin, maar wat laat ik eruit. Je moet een sober gegeven goed uitwerken. Ik had natuurlijk veel literatuur gelezen. Ik was een enorme Vestdijk-fan, maar ik las ook die meidenboeken. Langzaamaan ontdekte ik dat in het laatste genre de figuren types zijn, het zijn geen karakters. Ik ben in de eerste boeken uitgegaan van de gebeurtenissen; in mijn latere boeken ga ik uit van de karakters.

Ik las Vestdijk toen ik vijftien jaar was en ik wist dat ik ging schrijven. Toen dacht ik: als Vestdijk, zo wil ik schrijven. Door één zinnetje een hele situatie oproepen. Het was uit **Else Böhler, Duits dienstmeisje,** die passage over die koude-aardappelbuurt in Den Haag in de crisisjaren; en die student die zich zo ergert aan zijn moeder, omdat ze heel demonstratief alle schalen leegschraapt en dan de lepel aflikt en terugzet. Toen dacht ik: dát, zo wil ook schrijven, maar dan eenvoudiger.

Ik heb alles van Vestdijk gelezen; ik kon het uitspellen. Ik wist wel wat ik wilde, maar ik wist niet wat ik kón. Het was het probleem van: hoe druk ik het uit? Het komt verkeerd over, het staat er niet zoals ik het wil. Dat stuk enorme machteloosheid. En je kon bij niemand terecht. Voor kinderen schrijven leek iets minderwaardigs. Vrijwel niemand had er zich serieus in verdiept.

Je zegt dat je denkpatroon Westindisch is, terwijl Carel de Haseth schrijft dat het Antilliaanse karakter van veel jeugdliteratuur van Nederlandse auteurs die over Curaçao schrijven, eerder herkenbaar is voor Nederlandse kinderen dan voor Antilliaanse.

Mijn denkpatroon is beïnvloed geweest door mijn Westindische opvoeding. Juist die sterk gevoede emotie tijdens mijn opvoeding, dat wou ik centraal stellen, en toch de feiten laten kloppen. Begin er maar eens aan als je maar net twintig bent: emotie zo centraal stellen zonder dat je uitglijdt. Het was iets nieuws in de jeugdliteratuur. Ik zeg nog altijd dat dat voor mij toch het Antiliaanse element in mijn boeken is. Juist omdat het hier een vrij hypocriete maatschappij is: je mag niet tonen hoe je je voelt, wat je denkt, zijn onderdrukte emoties veel sterker dan bij ons in Europa. Dat is blijven hangen.

De doorbraak kwam in 1956 met ***De boten van Brakkeput****?*

Toen ik vier boeken gepubliceerd had, op mijn zevenentwintigste, ben ik vier jaar gaan zitten om jeugdliteratuur te analyseren, tenminste wat er verschenen was, om zicht te krijgen op mijn eigen werk: wat wil ik en wat doe ik nu fout?

Toen zag ik de fout: je moet niet van de gebeurtenissen uitgaan, maar van de karakters. Ieder karakter moet op zijn manier blijven reageren en spreken. Ieder karakter heeft zijn eigen logica, en dat moet je een heel boek door volhouden. Dat was het echte werk dat je verzette. Daarom kan ik het ook met dat coachen aan de mensen duidelijk maken, want ik heb het zelf voor de poten van de duivel moeten weghalen. Toen ben ik in 1955 begonnen met **De boten van Brakkeput**. Dat is het resultaat van vier jaar zelfstudie over literatuur en kinderboeken.

Hoe 'Antilliaans' is je werk?

Ik zit met het probleem dat ik zowel voor de kinderen hier schrijf, voor wie het Antilliaanse herkenbaar is, als voor Europese kinderen voor wie het Antilliaanse niet herkenbaar is. Ik kan nooit extreem Antilliaans gaan schrijven, want dan hebben die kinderen in Europa er geen contact mee.

Ik ben er van uitgegaan dat de groei, vrij universeel is. Als jij bijvoorbeeld strenge ouders hebt, onderga je dat allemaal op dezelfde manier. Of die ouders nu Antilliaan zijn of Nederlander; alleen zullen de Antilliaanse vaders misschien hun riem gebruiken en de Hollandse vaders hun handen. Dat is secundair.

Wanneer ik in Nederland de Antilliaanse boeken in een schoolklas behandel en voorlees, hebben de kinderen toch moeite met het Antilliaanse leefpatroon. Daar komen de vragen over. Als ik hier op Aruba in de klassen erover spreek, merk ik dat de kinderen met een half woord begrijpen waar je het over hebt.

Wij eisen dat een kind van A tot Z een boek snapt. Dat is onzinnig! Die eis wordt aan geen enkele volwassene gesteld. Al haal je maar één passage uit een boek waar jij wat aan hebt... Dat doen volwassenen toch ook?

Wel merk ik dat de kinderen hier soms moeite hebben met bepaalde Nederlandse uitdrukkingen. Maar die kennen de Nederlandse kinderen ook niet, omdat ik die vaak zelf maak. Maar hier denken de kinderen dan: dat is moeilijk Nederlands, dat snap ik niet.

Ik heb altijd geprobeerd vanuit de overeenkomsten te schrijven. Als je met alle goede bedoelingen begint met de

Illustratie uit De boten van Brakkeput

tegenstellingen, wakker je ze toch onbewust aan bij je lezer. Je hebt gewoon mensen die identieke ervaringen hebben, en naar je karakter beleef je dat anders. Ik heb een keer een brief gehad van mijn Japanse vertaler. Hij schreef: dit is voor het eerst dat ik een boek (Padu is gek) lees over een andere cultuur, waarin van de overeenkomsten uitgegaan wordt.

Dat is een beslissing die ik al heel jong genomen heb; we leven nu eenmaal met elkaar en de verschillen komen toch wel naar voren. Maar begin er niet mee.

Dat is ook de grote moeilijkheid, vooral bij het schrijven van een kinderboek.

Een kind denkt zwart-wit; dus ik moet van een zwart-wit - situatie uitgaan; dan moet ik die twee partijen laten evolueren en laten zien dat ze zoveel met elkaar gemeen hebben, dat ze samen kunnen leven, terwijl ze toch zichzelf blijven.

*In **De boten van Brakkeput** schrijf je niet over Curaçao, maar over Curaca met zijn hoofdstad Alonzo. Waarom?*

De hele kwestie die beschreven wordt is voor het grootste gedeelte gebeurd. De politieke vluchtelingen die losbraken, kwamen naar Curaçao. En die moesten door mijn vader gewoon op transport gesteld worden, terug naar Venezuela of Colombia. In een officièle politieverklaring heette het dan: we hebben niks gezien.

Ik dacht: hier komen misschien politieke verwikkelingen van. Ik schreef het boek in 1955. Ik heb toen gedacht: als dat boek ooit gaat lopen, verander ik die fake-namen in een herdruk. Maar er zat toen politiek erg veel aan vast, want mijn vader heeft hier aardig wat ellende gehad. Ik wilde me ook niet in een wespennest steken. Vooral op Curaçao was er een zeer nauwe betrokkenheid met allerlei opstanden en revoluties in het Caribische Gebied, al was het alleen maar dat geheime wapenzendingen allemaal via Curaçao liepen. Daar had mijn vader mee te maken. Vandaar ook dat gesodemieter op het eiland met allerlei groeperingen... Dus ik dacht: ik kijk wel uit, we hebben ons leergeld betaald.

Maar in de laatste herdruk van Brakkeput staan de authentieke namen.

Hoe auto-biografisch is je werk?

De lezer moeten kunnen merken dat ik van de realiteit uitga; dat is voor hen toch een enorme houvast als ze een verhaal lezen. **Driemaal is scheepsrecht** heb ik geschreven met de ervaringen die ik in 1958, toen ik in opdracht van de Nederlandse Koopvaarderij naar de Antillen voer, opdeed. Dat boek heb ik na publicatie in 1959 nooit meer overgelezen. Laatst bekeek ik het voor het eerst opnieuw.

Ik zag al die jongens weer voor me.. Bij de laatste herdruk heb ik dat einde een beetje uitgewerkt: over Bonaire en die vader van Dodo. Die vader is feitelijk Charly Engelhart, die met zijn schoener in de oorlog heeft gevaren en die inderdaad met die dode matroos op zijn nek heeft gezwommen. Later is hij zijn schoener kwijtgeraakt. Het is een origineel verhaal, waarin het stille van Dodo, dat schuwe, dat teruggetrokkene tegenover het luidruchtige van die Hollandse jongens staat. Het staat misschien wel sterk tegenover elkaar, maar ja, zo is het, zo zijn die Hollandse jongens.

Terwijl je schrijft heb e bij het verwerken van eigen ervaringen en dingen uit je omgeving ook je privé-lolletjes, hoor. Als je zelf niet een beetje speels aan de gang kan blijven, crepeer je gewoonweg aan dat schrijven.

Jonge lezers vinden de werkelijkheid in een boek vaak leuk. Want ze kunnen naar het strand en het wrak zien dat in **Padu is gek** beschreven wordt. Het ligt er nog. Die scène met dat vogeltje en de Surinaamse politie-agent Dofi in **De dagen van Olim**, dat is echt precies zo gebeurd.

Op een Nederlandse pedagogische academie zei een student: jij zegt altijd dat je over de werkelijkheid schrijft, maar dat boek **Dan ben je nergens meer**, dat is toch zeker fantasie!

Daar krijg je de machteloosheid van het overbrengen. Als ik het nog sterker aanzet, wordt het een belediging voor de groep die ik beschrijf.... Ben ik te zoetelijk dan werkt het niet. Daar zit een groot probleem.

Bovendien krijg je een effect dat je bij de film ook hebt. Je moet iets in een paar honderd bladzijden zeggen, wat zich in werkelijkheid in twee jaar tijd afspeelt. Daar krijgt je die verheviging van en daar vliegen dan alle critici op af, want dat is dan het ongeloofwaardige. Het is die tijdsfactor. Ik kan honderd keer in een boek zetten: en twee jaar later... Maar daar leest iedereen overheen.

Hoe is je werkwijze?

Ik schrijf sterk vanuit de emotie. Je wordt door bepaalde gebeurtenissen erg emotioneel geraakt. Buiten proporties kan je dan losbarsten als tiener. Mensen zijn bang voor emotie. Als ik aan een boek begin, moet ik het helemaal in mijn kop hebben. Ik moet het strak rationeel kunnen behappen. Het schrijven zelf is een onbewuste, zeer emotionele handeling. Na ieder hoofdstuk ga ik de tekst zeer klinisch bekijken. Maar ik ga niet, al schrijvend, die ratio en die emotie door elkaar laten lopen. Gooi het er maar uit, papier is geduldig! Daarna komt de correctie wel. Daarom moet ik het zo strak en logisch in mijn kop hebben, voor ik aan iets begin. Mijn grootste werk is altijd voor ik één woord op papier heb.

Neem mijn nieuwe boek over zelfmoord, waar ik aan bezig ben. Als ik dat niet helemaal, helemaal goed in mijn handen heb, kan ik er niet mee verder, want dan ga ik uitglijden. Het heet **Een liefde lang....**Ik hoop er één van de mooiste liefdesboeken in de jeugdliteratuur mee te schrijven, waar in de liefde het einde al zit ingebouwd. Het meisje weet dat die jongen een eind aan zijn leven gaat maken, ze weet alleen de datum niet.

Ik heb zoveel verzoeken gehad van ouders van kinderen, die een eind aan hun leven hadden gemaakt, en ook van kinderen die het geprobeerd hebben. Schrijf het boek, zeggen ze allemaal...

Het grote probleem voor mij is, dat een kind misschien met zo'n boek van mij onder zijn arm van tien hoog van de flat springt. Het wordt dan nu eindelijk toegegeven dat de zelfmoordpercentages onder tieners schrikbarend hoog zijn.

Dat is de tol die je als auteur betaalt, dat ze zeggen: goed, jíí durft het, jíí weet er wat van, jij krijgt die informatie van de jeugd.

Het zijn geen leuke boeken om te schrijven, maar ja, ik vind dat je het aan je vak verplicht bent.

Alleen, ik wil die zelfmoord niet aanprijzen en ik wil hem niet afkeuren, maar ik wil ook geen middenweg. Ik wil die zaak opengooien en laten zien hoeveel kanten eraan zitten die je misschien nooit van de psychiater hoort. Iemand die het doet is het toch al van plan; dan ben jij nooit de oorzaak maar de aanleiding, maar je krijgt het wel op je nek. Er zijn zoveel mensen die het meemaken en die zeggen: schrijf het, want je praat er töch positief over omdát je erover praat en het opengooit.

Ik verdoem niet die kinderen die het doen. Zij zijn tot het uiterste gegaan. Ze zijn doorbraakfiguren'—op hun manier. Ik kies de kant van de doorbraakfiguur; dat is mijn stellingname.

Maatschappelijke problemen komen in je werk sterk naar voren?

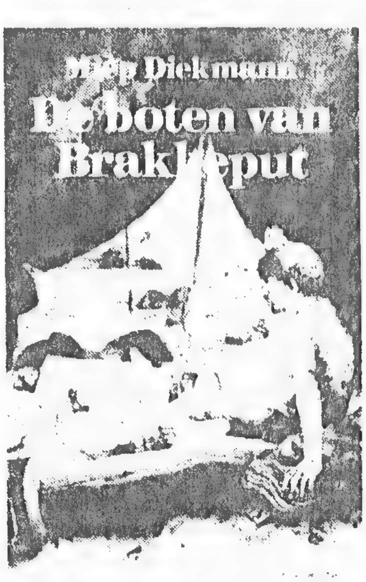
Geèngageerd zijn betekent: zoveel mogelijk kanten van een zaak laten zien; het thema opengooien en tegen je lezers zeggen: denk er zelf maar over. En ze gáñ erover denken en ze wörden vaak kwaad. Dan heb ik bereikt wat ik wil, want nu zijn ze ermee bezig. Je kunt alles tegen dit soort boeken hebben, maar niemand gaat eraan voorbij...

In **Marijn bij de lorredraaiers** bijvoorbeeld gaat het om één ding: mensen die in die tijd een afwijkende gedachtën hadden over slavernij, terwijl ze toch niet veel konden doen. Maar ieder op zijn kleine terreintje doet wat. De individualist staat centraal. Marijn weet ook dat hij bezig is met die slaven op te knappen, terwijl de slavenmeesters er winst mee maken en de slaven toch vaak doodgewerkt of doodgeslagen worden op de plantages. Je wilt ook laten zien dat het niet allemaal rottigheid was. Als er toen geen mensen waren geweest die meer humaan dachten over de slavernij, was deze waarschijnlijk nooit afgeschaft. Wat kan de individuele inzet van een mens zijn? En hij maakt misschien niet meer mee dat het verandert. Maar als hij zich niet inzet, verandert er nooit wat.

Zoals we nu zitten met de kernwapens. Jongeren worden er helemaal machteloos van en zeggen: hoe kan ík dat veranderen? In Marijn laat ik zien dat je op je kleine terrein, door je manier van denken en handelen, toch íets kunt doen. Zo geef je je lezers toch iets positiefs tegenover alle negatieve dingen die je registreert.

Als je mijn boeken op een rijtje legt, zie je dat ik iędere keer weer een stukje verder ga met mijn informatie. Ik heb in **Dan ben je nergens meer** de verschillende soorten binnen de zwarte gemeenschap laten zien: Vince en de studenten van het Racing Team Holland; Uncle, die ontstellende oplichter; dan Negen Vingers, de man die gewoon ook een doordraaier is. En dan de jongen die ik de mooiste figuur vind: Roy. Hij roept: ik ben de leider van de revolutie, maar in feite staat hij met zijn rug tegen de muur. Dat komt in geen van mijn andere boeken voor, die opsplitsing. Daar wordt blanke Mickey dan mee geconfronteerd, terwijl ze het allemaal maar op één hoop gooide.

Ook het gerucht speelt een grote rol in dit boek. De invloed van geruchten vind ik heel sterk in het Caribisch Gebied, zonder dat ik het over roddel heb. Maar het gerucht als persoon, wat ongrijpbaar is en bijna een abstractie, totdat je de realiteit ziet. Je wordt allemaal beïnvloed door het gerucht. Daar gaat het voor mij om, vooral bij jonge lezers. Ik zeg hun: check het: Geloof

niet alles, want de werkelijkheid kan wel eens heel anders liggen.

Ik heb zolang in communistische landen gezeten, ik heb meer politieke systemen meegemaakt. Vroeger ook, door het vak van mijn vader. Het is altijd een lulligheidje waarop de zaak losbarst, maar dan is er ondergronds al zoveel aan de gang, wat alleen in geruchten bovengronds komt.

Het boek is door zijn overdrijving, ook in de taal, een tragicomedie. Ik heb daarin zelfs met de revolutie de spot gedreven, want daar zit niet één grote principièle gedachte achter, maar wel veel ijdelheid. Vandaar dat ik ook die Negen Vingers zo gepakt heb.

Surinamers hebben mij opgebeld en gezegd: dat boek heb je al geschreven in 1974, maar het is bijna voorspellend op sommige punten. Zoals jij Caraïbische situatie anlyseert!

Maar Nederlandse critici snappen het niet en vinden dat er teveel in staat, wat zogenaamd niet is uitgewerkt... Dan zeg ik: jullie hebben er nooit tussen gezeten. En wanneer er voor jullie teveel in staat, komt het, omdat jullie er te weinig van weten.

Toen dat boek in 1975 uitkwam zou de schrijver-criticus Fres de Swert het voor de Vararadio bespreken, waarna het uitgedeeld zou worden aan luisteraars in een bepaalde plaats; in dit geval had men Spi kenisse gekozen. Daar was net in de gemeenteraad besloten dat er geen Surinamers binnen mochten. De dominee had de zondag ervoor gesproken over Zeeland dat bezocht was door diverse rampen: de inundatie in de Tweede Wereldoorlog; de watersnood; en nu de komst van de Surinamers... Toen hebben ze dat boek daar maar niet uitgedeeld...

Je hebt wel eens gezegd dat je dat boek 'op nijd' geschreven hebt.

Op woede schrijven is niet dat ik het te vlug geschreven heb, want ik had het materiaal al sinds ik in 1972 op Sint Vincent was. Ik heb dat eiland Sint Musa genoemd, omdat ik vind dat die politieke toestanden niet alleen maar op Sint Vincent zo zijn. Ik zou de mensen daar onrecht aandoen. We hebben geen Surinaams probleem, we hebben geen Antilliaans probleem, het is een Caraïbisch probleem. De problematieken zijn gelijk: arm en rijk; corruptie in de regering...

Je moet in je boeken ook eerlijk zijn, dat ben je aan je lezers verplicht. Wanneer ik schrijf: als de zwarten een demonstratie houden, zetten ze de blanken voorin, want dan schiet de politie niet zo gauw, - dan is dat natuurlijk een keiharde statement. Maar het ís zo, en daarmee stel ik me ook heel kwetsbaar op naar de zwarte groepering toe. Maar het is een eerlijkheid die je moet hebben naar je lezers toe. Dat zit ook in **De dagen van Olim** bij die aanrandingsscéne, de verkrachting door Frank Lang. Toen het gebeurde dacht ik: dat hij het Aura, ons dienstmeisje lapt, is tot daar aan toe. Maar dat hij het mij flikt...

Toen ik het later beschreef dacht ik: moet dit erin? Ik heb een uur om die scéne heen lopen draaien, maar ik heb het erin gezet. En dat hoefde niet, want niemand controleert mijn gedachten! Als ik het eruit laat, merkt niemand het.

Maar ik wil niet tegenover een zwarte groepering gaan slijmen. Aura hield trouwens van Frank Lang, en vergeet niet dat ze mijn moeder ermee kon pakken. Die Aura is net zo wijvig als ik ten opzichte van Bubi was. Daarmee valt het rassenverschil en de cultuur en alles weg. Het is de vént, het zit niet op de huidskleur vast.

Ik vind iemand niet lief en best en aardig, omdat hij toevallig zwart is. Ik heb het over mensen. Daar zijn aardigen en daar zijn rotzakken onder. Mag ik daarover schrijven alsjeblieft? Dat vind ik de enige vorm van niet discrimineren.

In een interview zei je eens dat je bij **En de groeten van Elio** *bent uitgegaan van cliché-situaties in het jeugdboek. Wat bedoelde je daarmee?*

Ik heb met opzet de clichés gekozen om te laten zien wat je met cliché-situaties kan doen: een man die de loterij wint; het eenzame jongetje; de jongen met het mes...Bij de bekroning van dat boek in Duitsland in 1964, zei professor Baumgartner uit Oostenrijk: hier hebben we alle clichés uit de jeugdliteratuur, maar kijk wat er literair mee gedaan is.

Het was voor mij een soort experiment. We leven allemaal bij het cliché, maar doe er nu eens wat mee. Kijk hier naar de novela's en vroeger de novela's op de radio, die staan toch ook stijf van de clichés? Al dat soort Caraïbische clichés kom je in dat boek ook tegen.

Heb jij het idee dat je in je boeken veel moet uitleggen voor de (jonge) lezers? Bijvoorbeeld omdat ze voor verschillende lezers bestemd zijn of over vroeger gaan?

Het belangrijkste van een boek is niet wat erin staat, maar wat je eruit moet laten. Ik ben er heel sterk voor alleen iets op te schrijven als het functioneel is. Ook met mijn taal, ook dat vloeken. Als ik het woord 'naaien' noem, dan is het naaien. Waarom moet ik daar omheen draaien? Het heeft vooral te maken met eerlijkheid en doorbreken van schijnheiligheid. Als die tieners kennen het, allemaal weten ze het, laten we nu eens ophouden met een soort schijnheilige taal. De taal is voor mij in al mijn boeken een van mijn hoofdpersonen. Die hoef ik niet uit te leggen aan mijn lezers!

Maar in **Driemaal is scheepsrecht** is de hoofdfiguur Robért Campe niet zo in mensen geïnteresseerd. Nu kan ik een regeltje in dat boek zetten van: ja, Robért is ook maar een hufter en niet geïnteresseerd in zijn evennaaste.. Maar ik vind dat de lezer dit uit het vervolg van het verhaal zelf moet opmaken. Dat is de moeilijkheid: welke zinnen moet ik eruit laten? Ik mag zelf geen conclusies trekken. De ene lezer leest over een bepaalde passage heen, de andere niet. Daar kunnen wij niks aan doen. Ze moeten wennen aan dit soort boeken. Want er zijn nog steeds te veel jeugdboeken, waarin vóór de lezers gedacht wordt tot aan het happy end toe.

In **Padu is gek** interesseert de jonge lezer één ding: die ouders zijn er niet en Padu wordt door zijn grootouders opgevoed. De verdere uitleg doet er niet toe. De fout in veel kinderboeken is dat men zo ingaat op details. Dat is voor een literair-criticus leuk om te weten, maar niet voor een kind. Dan moet ik gaan kiezen, want dat wordt ballast in een verhaal.

Padu wordt gepest door Prikkie. Nu kan ik een hele analyse geven over wat er met Prikkie loos is, dat hij eigenlijk naar de psychiater moet. Och, zielige Prikkie! Maar Padu interesseert maar één ding: die Prikkie geeft hem altijd op zijn donder.

De fout die veel schrijvers van kinder- en jeugdboeken maken, is al die informatie, al die ballast waar het dat kind niet om gaat. Dat kind wil maar één ding: hoe blijf ik uit de handen van Prikkie; waarom die jongen zo geworden is, interesseert hem niet.

Je moet oppassen dat je niet als auteur gaat zitten uitleggen. Ik geef uitsluitend gedramatiseerde informatie, dat is informatie die ik onderbreng in de handeling.

Dat was het moeilijke procédé van **Marijn bij de lorredraaiers**, want ik heb misschien maar tussen de vijf en tien procent van mijn materiaal gebruikt. Wat ik dan kies moet logisch passen bij de ideeëenwereld van de personen. Uit de ideeëenwereld komen hun handelingen voort. Die handelingen geven weer het nieuwe idee. Dat moet je duidelijk maken aan wat er in die tijd gebeurt: welke kleren droegen ze; welke groenten verbouwden ze op de plantages; hoe zagen de huizen eruit; hoe was zo'n dagindeling op Sint Joris waar de slaven verpleegd werden?

Als ik de kritieken, ook uit het buitenland, lees, geloof ik wel dat ik er optimaal in geslaagd ben om er ook een boeiend verhaal van te maken.

Hoe breng je structuur aan in je verhalen?

Ik ga bij het schrijven van het emotionele patroon van de tiener uit en niet van exacte feiten. Bij iedere emoties kies ik een passend feit. Op die manier wordt geen enkele gebeurtenis in mijn boeken zomaar geïntroduceerd. Je vindt die feiten op allerlei plekken weer terug, als draden die worden doorgetrokken. Dat is de moeilijkheid van je compositie.

Ik weet van te voren dat in **Dan ben je nergens meer** een hondje een rol gaat spelen. Dat komt dus een paar keer voor. Daarna moet de lezer dat hondje vergeten. En ineens, patsboem, is dat hondje er weer. Zo'n lullig hondje dat de aanleiding wordt van niets ernstigs.

Ik probeer daarbij mijn boeken tijdloos te houden. Het gaat mij om een humane probleemstelling en die speelt door alle tijden. Je kan het niet te sterk dateren.

MIEP DIEKMANN

Illustratie uit
". . . en de groeten van Elio"

De boten van Brakkeput met zijn open einde heeft in Nederland eigenlijk de hele kinder- en jeugdliteratuur veranderd. Dat dit kon was een soort nieuwigheid. Iedereen riep dat het boek voor de "happy few" was. Nou, het is bij het leven verkocht. Professor Langeveld stuurde in 1957 één van zijn assistenten naar me toe. Die zei: we hebben moeilijk opvoedbare kinderen **Arendsoog** laten lezen en **De boten van Brakkeput.** Ze lezen Arendsoog wel, maar wie Brakkeput leest, die leest het twintig keer. Dat heeft voor ons de hele milieu-factor uitgeschakeld, wat lezen betreft.

Zoiets is leuk om te horen, vooral wanneer je je voorgenomen hebt: ik ga schrijven maar ik wil het anders aanpakken dan het tot nu toe gedaan is.

Je zei eerder dat de 'taal' één van de hoofdpersonen in je werk is. Waarom laat je Elio zijn boek in het Nederlands schrijven?

Daar kom je aan een heel essentieel iets. Ik heb in Nederland ook vaak de aanmerking gekregen: al die Antilliaanse kinderen in je boeken spreken voortreffelijk Nederlands. Maar als je op de Antillen komt, moeten ze naar hun woorden in het Nederlands zoeken. Mijn antwoord: ik ga ervan uit dat iemand op de Antillen Papiamentu spreekt en dat spreekt hij 100% goed. Ik laat die kinderen dus correct praten, niet krom. Ik heb als het ware vertaald vanuit het Papiaments naar het Nederlands.

Papiamentu vond men maar flauwekul, toen ik in de vijftiger jaren met die boeken bezig was. Ik kende Jules de Palm, ik had Pierre Lauffer ontmoet, ik kende Luis Daal erg goed. Toen ik als kind op Curaçao woonde was dat Papiamentu geen taal, daar schreef je niet in. Iedereen publiceerde in die tijd in het Spaans of in het Nederlands. Elio heeft natuurlijk gewoon zijn schoolopleiding gehad, je schreef óf Nederlands óf Spaans. Je sprak Papiamentu. Maar Elio deed wat Pierre Lauffer gedaan heeft: in opdracht van anderen zoveel boeken schrijven, ook in het Papiamentu. Zowel de dichter Raimon in het boek als de schrijvende Elio, zijn samen Pierre Lauffer. Daar krijg je de opslitsing van één figuur.

Jules de Palm lachte zich rot en zei: dit is duidelijk Pierre en de plannen die hij, René de Rooy en ik hadden voor een eigen uitgeverij. Dat is eigenlijk de geschiedenis van **Julio Perrenal**, wat de laatste jaren pas boven water gekomen is, maar wat ik toen al min of meer heb vastgelegd. Niemand snapt dit in Nederland. En de jongeren snappen het hier niet. Zoiets leg je voor jezelf vast.

Er zijn tussen verschillende van jouw boeken en werken van auteurs uit het Caraïbische Gebied duidelijk parallellen te trekken.

We zijn met hetzelfde bezig. Maar dat ik als Europeaan me er zo in verdiep, daar willen ze in Europa bijna niet aan. In sommige kringen (de rechtse) vinden ze dat ik mijn energie beter kan besteden door over mi n eigen ras te schrijven.

In andere kringen is het langzamerhand een doodzonde geworden om als Europeaan kritisch over andere culturen te schrijven.

WIM RUTGERS

Gitaar-festival in Panama

RUDY BEDACHT

"Macht via de muziek"

IN EEN TOERISTISCHE brochure die ik in mijn hotel in de Panamese hoofdstad krijg, begint het welkomstartikel met deze zin: "Panamá es mucho más que un canal", Panamá is veel meer dan een kanaal. In die brochure zal men vergeefs zoeken naar informatie over het Gitaarfestival, dat sinds 1981 een jaarlijks terugkerend evenement is. Bedoelde informatie had er, wat mij betreft, best mogen staan. Want het Festival is niet alleen van nationale, maar ook van internationale betekenis. Wat te denken van een apart hoofdstukje, dat zo zou kunnen beginnen: "Panamá es mucho más que un canal. Panamá es también el Festival Nacional de Guitarra" (Panamá is ook het Nationale Gitaarfestival)!

HET BEGIN

Toen prof. Francisco Velásquez, de stuwende kracht achter en in dit gebeuren, op 5 juni 1981 zijn organisatorisch werk bekroond zag door de stichting van het Festival, was het startsein gegeven voor muzikale aktiviteiten die tot over de grenzen van zijn land weerklank zouden vinden. Dat er aan zo'n Festival behoefte bestond, leed geen twijfel: een forum dat de gitaristische prestaties bundelde; dat de wetenschappelijke bestudering van het Gitaarwezen stimuleerde, en tevens richting gaf aan de opvoedkundige aspiraties van zowel docenten als studenten.

Prof. Velásquez, muziekfilosoof, gitaarpedagoog en directeur van de in 1973 door hem opgerichte Academia Científica y Moderna de la Guitarra, heeft zijn "Muzikale Credo" samengevat in een verklaring van vier punten, die te lezen staat in de ter gelegenheid van dit Derde Nationale Gitaarfestival uitgegeven brochure. Belangrijk is ook te weten, dat het Festival, evenals de twee voorgaande jaren, vernoemd is naar Panamá's eerste gitaarpedagoog Manuel Lopez. In 1983 heet het Festival dan ook volledig: "Tercer Festival Nacional de Guitarra Manuel López".

INTERNATIONAAL

Het internationale karakter dat het Festival reeds bij zijn derde viering in 1983 heeft gekregen, komt ondermeer tot uiting in de deelname van twee uitgenodigde buitenlandse gitaardocenten, namelijk de in Panamá woonachtige Cubaanse prof. Agapito Felipe Ruíz, die zijn eiland enkele maanden geleden om politieke redenen heeft (mogen) verlaten, en schrijver dezes.

Festivalchef prof. Velásquez: "Het is de eerste keer dat de Nederlandse Antillen zijn uitgenodigd. En wij hopen dat de Antillen in de toekomst ook zal deelnemen met gitaarstudenten, die op ons podium van hun kunnen blijk geven. Wij stellen veel prijs op muziekkulturele samenwerking met de Nederlandse Antillen".

Dat Panamá aan deelname van de Nederlandse Antillen veel gewicht hecht, kan men afleiden uit het feit, dat prof. Velásquez de eerste uitnodiging persoonlijk in een brief aan schrijver dezes overhandigde op Bonaire. Voorts was er op Panamá's internationale vliegveld Omar Torijos een ontvangstcomité van niet minder dan negen personen aanwezig onder leiding van prof. Velásquez om de uit Bonaire overgevlogen gast welkom te heten en hem naar het door Panamá voor de tijd van zijn verblijf betaalde hotel in de hoofdstad te rijden.

WERKEN

Wil een Festival soepel verlopen, dan moeten niet alleen de organisatoren hard werken, maar ook degenen die zi n uitgenodigd om deel te nemen. Mijn voornaamste werkzaamheden bestonden uit het geven van gastcolleges, het vervullen van taken als jurylid tijdens de speelbeurten van de deelnemers aan het Nationale Gitaarconcours, en het verlenen van assistentie op het Gitaarcongres, waarvoor

drie dagen van het Festival waren bestemd, telkens tussen vier en zes uur 's middags. Tevens moest ik een voordracht houden over het Muziekonderwijs op Bonaire, met speciale referentie aan onze gitaaropleidingen.

De organisatoren hebben variatie weten te brengen in de lokaties: De gastcolleges vonden plaats in de Academia Científica y Moderna de la Guitarra, het Congres werd gehouden in de zetel van de Alliance Française, en het Concours in het theater van het Museo del Hombre Panameño.

GASTCOLLEGES

Deze, als "Cursos Especiales" in het programmaboekje aangekondigde openbare voordrachten, werden druk bezocht. De Cubaanse professor Ruíz behandelde dagelijks van tien tot elf 's morgens zijn onderwerp "Armonía aplicada a la guitarra" (op de gitaar toegepaste harmonieleer), en schrijver dezes gaf op de zeven dagen van het Festival van twee tot drie uur 's middags les in "Teoría y Arte de la Improvisación" (Theorie en Kunst van de Improvisatie).

Muziekonderwijs is niet alleen praten, maar ook spelen. Alle studenten hadden daarom tijdens de gastcolleges hun gitaar bij zich, die ze ook vlijtig gebruikten wanneer een theoretische bewering aan de praktijk moest worden getoetst. Het waren allemaal meerderejaarsstudenten, dus hoefden wij docenten ons tijd niet te verliezen in het uitleggen van basisprincipes van het gitaarspelen.

BERTA FALCONETT JOVANE, van zeven jaar, die ook optrad op het Gitaar-festival van Panama

Er kon dus vlot worden gewerkt, nadat een muziekprobleem was voorgelegd. En dat was buitengewoon stimulerend.

PROF. RUIZ

Een gitaarpedagoog die zich specialiseerde in de Harmonieleer. De man kon goochelen met accoorden. Voor het gemak begon hij zijn colleges met de leerstof te verdelen in drie hoofdstukken:

1. Estado del acorde (samenstelling van het accoord)
2. La función melódica (melodische functie)
3. Posición del acorde (positie op het toetsenbord)

Prof. Ruíz acht het noodzakelijk te wijzen op de "dos sistemas para cifrar", de twee manieren waarop accoorden kunnen worden aangeduid, en hij geeft een voorbeeld: Do-7 is gelijk aan Cm7. Er is ook een schrijfwijze, die aangeeft welke bas er in een accoord wordt gebruikt: C/G wil zeggen dat de bas in het C-majeuraccoord de toon-g is.

Via eenvoudige aanloopjes wordt het betoog van de hooggeleerde heer Ruíz hoe langer hoe ingewikkelder. Hij heeft het bv. over "Leyes básicas para enlace de los acordes", en vergt diep denkwerk van de studenten door bijvoorbeeld deze verklaring: "Los acordes situados a distancia de cuarta o quinta tienen un sonido común, el cual debe permanecer en la misma parte o voz armónica. El resto de los sonidos debe realisarse por grado conjunto". Geen eenvoudige kost. En de studenten maken druk aantekeningen.

Prof. Ruíz is zich ervan bewust dat de gecompliceerdheid van zijn onderwerp (er zijn meer dan 4000 accoorden!) veel denkenergie opeist van zijn toehoorders, en daarom zorgt hij zo nu en dan voor een andere uitlaatklep: De humor. En dat maakt hem tot een van de populaire figuren op het Festival. Leren en lachen. Een pedagogische combinatie die zelfs de taaiste stof doorzichtig en soepel kan maken.

IMPROVISATIE

Wie op de gitaar wil improviseren, kan dat op verschillende manieren doen. Maar bestaan er nu improvisatie-technieken die zowel voor klassieke als populaire muziek uniforme modellen volgen?

Tijdens de inleiding van mijn eerste college heb ik hierop met "Sí" (Ja) geantwoord. En meteen zetten studenten, die gewend waren aan de strenge regels van het klassieke gitaarspel zich schrap. Kwam ik nu het funda-

ment wegvagen, waarop het klassieke spel zich al eeuwen had weten te handhaven? Natuurlijk niet. Wat ik bedoelde, was een vergroting van het speel-perspectief, een verruiming van de persoonlijke vrijheid. En dat lichtte ik toe aan de hand van door mij voorgespeelde improvisaties op composities van Bach en Mozart. Dat heeft de studenten er al snel van kunnen overtuigen dat er digitale principes zijn, die de bewegingsstructuur op het toetsenbord ingrijpend kunnen veranderen, zonder echter de melodische lijn aan te tasten. Die wordt er, integendeel, door verrijkt, overzichtelijker gemaakt.

En na de eerste kennismaking met de basisprincipes van de Uniforme Systemen begonnen de studenten druk te experimenteren op hun gitaar. Combinaties van zulke systemen resulteerden in nooit vermoede effecten. En het verschafte grote voldoening vast te stellen, dat voor de studenten nieuwe praktijkmogelijkheden op dit gebied waren geopend.

HET CONGRES

Een van de meest interessante aspecten van het Festival vond ik het Congres. Daarop werden typische Panamese muzikale problemen aan de orde gesteld. Men zou het ook zo kunnen uitdrukken: het Congres bood, via een diepgaand historisch en sociologisch onderzoek, een röntgenfoto van de huidige muzieksituatie in Panamá. Centrale vraag: Wat heeft een land van 2 miljoen inwoners zichzelf en de wereld op muziekgebied te bieden?

Prof. Velásquez, die het Congres voorzat, boekte met dit onderzoek een primeur. Want het was de eerste keer dat Panamá muziek-statistisch werd doorgelicht. En niet door buitenstaanders, maar door mensen die midden in de praktijk van de muziek zitten.

Op de eerste congresmiddag zaten er een 12-tal deskundige personen in de zaal, voornamelijk muziekdocenten en vergevorderde studenten, die voorzitter Velásquez deze belangrijke openingsvraag hoorden stellen: "Cuál es el poder de la musica, y cual es su debilidad?" Welke macht heeft de muziek, en wat is haar zwakte?

Eén van de congresdeelnemers vroeg zich af of deze probleemstelling wel relevant kon worden genoemd. De Cubaanse prof. Ruiz zei van mening te zijn dat de muziek geen zwakte kent. Het is de mèns die zwak is, niet de muziek. Gitaardocente Vilma Esquivel, die wij in mei 1983 op de podia van Bonaire, Aruba en Curaçao hebben mogen bewonderen in het Panamese Gitaartrio met prof. Velásquez en dr. Disney Fajardo, gaf als haar mening te kennen, dat de zwakte van de muziek ligt in het feit, dat muziek verdwenen is op het moment dat ernaar geluisterd is: "La música es un arte temporal, la sensación del momento". Volgens haar ligt de zwakte van de muziek ook in het feit, dat niet iedereen musicus kan zijn. Men moet er talent voor hebben. En dan ook nog hard op studeren om er iets in te kunnen bereiken.

Let men op het financiële aspect, dan treedt de zwakte van de muziek ook duidelijk naar voren, aldus Vilma Esquivel, haar bewering toelichtend met dit voorbeeld: "Men betaalt voor een schilderstuk van een grote meester bijvoorbeeld vier miljoen dollar. Maar voor een briljante compositie van een muziekvirtuoos zal niemand bereid zijn zoveel geld neer te tellen".

MACHT

Over de macht van de muziek werden er ook diverse interessante standpunten geponeerd. Waar men diep over kan nadenken is dit, van prof. Ruíz: "Muziek kanaliseert de edelste gevoelens van de mens."

Ook werd er gewezen op de rol van de "Muzikale Supermachten", die met hun gigantische muziekindustrieën de persoonlijke smaakvorming, praktische muziekstijlen en zelfs luistergewoontes beïnvloeden en domineren. Muzikale multinationals kunnen hele folkloristische kulturen wegvagen, en de waarden die zij daarvoor in de plaats stellen, zijn slechts substraten die resulteren in imitaties. Wil men aan de muziek als zodanig geen macht toekennen, dan kan men zéker spreken van "macht via de muziek", werd er opgemerkt.

De congresdeelnemers waren van mening dat dit onderwerp op een komend Festival zeker wederom aan de orde moest worden gesteld, gelet op de betekenis die het heeft voor de identiteit van een volk.

TOTAALBEELD

Na drie congresdagen hadden wij een zo goed als kompleet beeld van diverse facetten van Panamá's muziekwezen. Prof. Velásquez waarschuwde er echter voor, dat de resultaten van het onderzoek slechts "hypothetisch" kunnen worden genoemd. "Nu we dit weten, kunnen we bepalen in welke richting wij voortaan gaan werken, "aldus de hoogleraar.

Hier zijn de resultaten: Gitaristen in Panamá 50, muziekstudenten 400, studenten die in de muziek werkzaam zijn 54, jaarlijkse concerten 7, muziekshows 8, muziekcritici in de pers 0 (nul), mecenaten 0 (nul), jaarlijkse verkoop van gitaarleerboeken 3% van alle verkochte boeken, muziekhandelaren 40, muziekwinkels 15, muziekgroepen 10, jaarlijkse verkoop van muziekinstrumenten 5000, Gitaaracademies 15, radiostations die muziek uitzenden 150, televisiestations idem 6, theaters 50. De vraag welk percentage van de mannen en vrouwen aan muziek doet in Panamá, leverde het antwoord op dat dit gelijkelijk verdeeld is onder de beide seksen (50% elk).

Prof. Velásquez plaatste ook nog de opmerking, dat de verkregen cijfers hem met zorgen vervullen, wanneer men ze met elkaar in verband brengt. "Het is de moeite waard zich te blijven inzetten voor de muzikale ontwikkeling en vooruitgang van Panamá", aldus Velásquez.

HET CONCOURS

Eén van de beste gelegenheden om een indruk te krijgen van Panamá's gitaristisch vermogen, is het Concours. Het theater van het Museo del Hombre Panameño, midden in de hoofdstad, is weliswaar niet elke avond van het Concours helemaal gevuld geweest met publiek, maar daartegenover staat dat wie er kwamen luisteren, toegewijde muziekliefhebbers waren. Geen geritsel van meegebrachte verpakkingen van etenswaren, gesprekken op fluistertoon in de hal voordat de voorstellingen begonnen, kortom er heerste een gewijde sfeer, uit eerbied en in spanning voor het grote gebeuren.

Op de voorste rij moest de jury plaatsnemen. Invulformulieren en pennen gereed. Ik had de eer tot permanent jurylid te zijn benoemd. Prof. Ruíz zat naast mij, en naast hem het Panamese jurylid, prof. Tito Medina. De concoursanten kwamen of individueel of in groepjes op, nadat de jury was voorgesteld aan de aanwezigen.

Muisstil konden wij genieten van gitaarspel, dat vaak aanleiding gaf tot stormachtig ap-

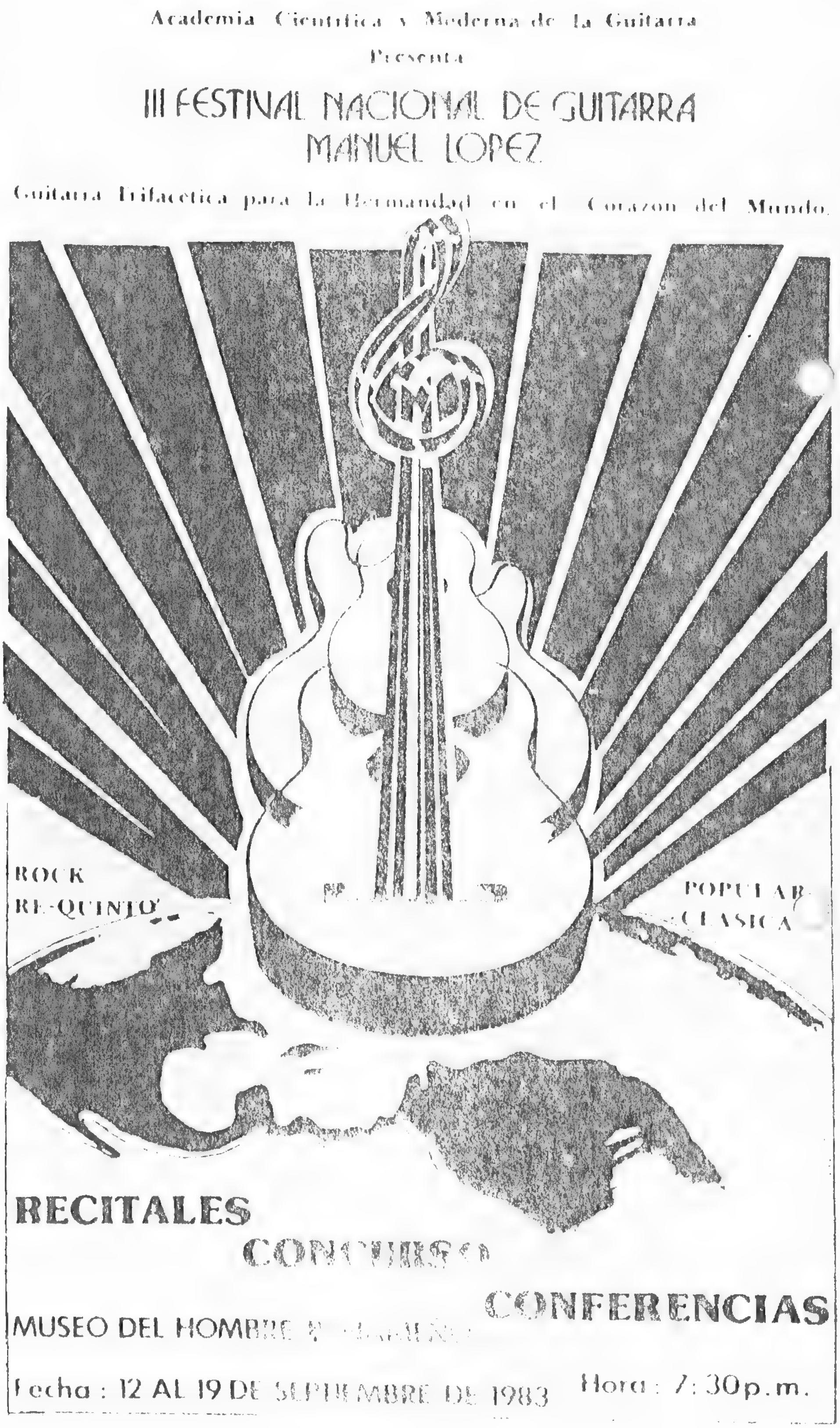
plaus. De hoge kwaliteit van bijvoorbeeld Teresa Toro's spel lokte zelfs meermalen ovationele uitingen van bijval uit. Er waren natuurlijk, zoals bij elk concours, deelnemers die geplaagd werden door "zenuwen". En enkelen hadden het zich al te gemakkelijk gemaakt door met composities te komen van zeer minimale lengte. De jury gaf daarom aan de leiding van het Concours in overweging, voor de komende festivals de voorwaarde te stellen dat het aantal te spelen maten niet beneden een bepaald minimum mag liggen.

Speciale vermelding verdient het 7-jarige wonderkind Berta Alicia Falconett Jovane vanwege de uitzonderlijke begaafdheid waarmee ze haar stukken speelde. Met bewonderenswaardige lenigheid gleden haar vingertjes over het toetsenbord. En het was dan ook niet te verwonderen dat zij de eerste prijs behaalde in de kategorie der junioren. Een foto van Berta ziet U bij dit artikel afgedrukt.

De slotavond van het Concours heb ik helaas niet kunnen meemaken, daar ik weer terug moest naar Bonaire. Prof. Velásquez en enkele studenten brachten mij naar het vliegveld. En van hem kreeg ik deze boodschap mee: Gitaristen van de Nederlandse Antillen, weest welkom op het 4de Gitaarfestival in 1984.

Wie volgend jaar wil meedoen, kan zich met mij in verbinding stellen. Ik hoop dat de Nederlandse Antillen met een sterke delegatie kunnen worden vertegenwoordigd.!

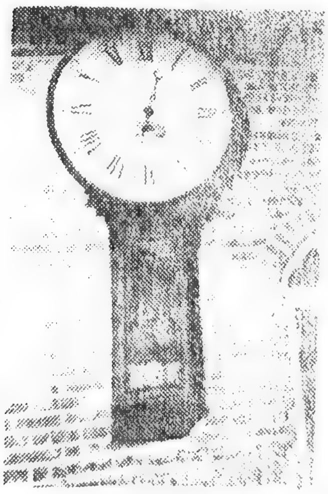
***

Geschiedenis is verleden en toekomst

Old Gin House wil historie verrijken

Door:
Kenneth Cuvelier

De oude klok uit 1770

ORANJESTAD — Het kleine eiland St. Eustatius was in het midden van de 18e eeuw de rijkste belastingvrije haven in het Caribisch gebied met een bevolking van meer dan 8.000 (nu 1.400) mensen en werd door 3000 schepen per jaar bezocht. Tijdens de Amerikaanse onafhankelijkheidsoorlog, hielpen de rijke Statiaanse kooplui en matrozen de Amerikaanse revolutionairen met voedsel, kleren en wapens, die verscheept werden op de schepen van Statius naar de opstandige kolonies.

Op 16 november 1776 ankerde de gewapende Noord—Amerikaanse brigantijn (dit is een snelvarende tweemaster met een laag boord) Andrew Doris, die onder de Great Union vlag voer, in de haven van St. Eustatius. Zij kreeg toen een kanon—saluut, bestaande uit elf schoten van de Hollandse gouverneur.

Deze gebeurtenis staat genoteerd op een plakkaat, dat door het eiland aan president Franklin D. Rooseveld van de V.S. is geschonken en is de eerste formele erkenning van de onafhankelijkheid van de Verenigde Staten van Amerika door een vreemde mogendheid.

Dit evenement luidde wel het begin in van het einde van de gouden tijd van St. Eustatius en eiste een groot offer van de Statianen. De Statiaanse schepen braken herhaaldelijk door de Britse blokkaden in de Cariben en wakkerden daarmee de haat van de Britten aan. In 1781 zond Londen admiraal George Brydges Rodney en het Britse leger om het „Statiaanse slangennest" te straffen. Rodney viel St. Eustatius onverwachts aan en plunderde de Gouden Rots in vijf maanden tijd leeg. Rodney heeft er voor een waarde van vier miljoen pond sterling geplunderd, wat nu vergeleken kan worden met een waarde van 100 miljoen dollar. Later schreef Rodney aan zijn vrouw, dat dit „de grootste veiling allertijden" was. Hij schreef dat de Amerikaanse revolutie onmogelijk had kunnen voortbestaan als dit beruchte eiland er niet was geweest.

Het eiland is Rodney's wraak nooit te boven gekomen en na 17 veranderingen van eigenaren in 150 jaar tussen de Engelsen, Hollanders en Fransen is St. Eustatius uiteindelijk officieel in 1816 tot Hollandse kolonie verklaard. Nu zijn er tweemaal zoveel geiten als bewoners op het eiland en sinds de plantage—economie is ingestort aan het begin van de 19e eeuw, proberen de Statianen zich met kleinschalige visserij en het verbouwen van gewassen te bedruipen. Velen zijn ook naar andere eilanden geëmigreerd.

Van de ruïnes die over zijn gebleven is één ervan gerestaureerd door de centrale regering en de twee ex—New Yorkers John May en Martin Scofield en staat nu bekend als The Old Gin House. John May en Martin Scofield kwamen in 1970 aan op St. Eustatius om zich daar terug te trekken. In 1972 begonnen zij een hamburgertent op het strand. Er was toen nog weinig of geen toerisme op Statius. Toeristen en zakenmensen vanuit Curaçao, die voor een dag op St. Eustatius kwamen, vroegen of zij niet een warme lunch konden krijgen, nou dat kon. Toen werd er om een warm avondeten gevraagd en van vervolgens werd er om slaapplaatsen gevraagd, zodat er 3 slaapkamers werden gebouwd. In 1976 was dat al uitgegroeid tot 9 slaapkamers aan de strandkant.

May en Scofield waren al een tijd van plan om de oude ruïne aan de overkant te restaureren, maar hadden hier niet de financiele middelen voor. De centrale regering werd ook geïnteresseerd en zonden mensen naar Statius om hierover met de beide heren te praten, zodat de centrale regering de restauratie samen met hen heeft gefinancierd.

Het pakhuis stamt van 1710 en is gebouwd van oude rode bakstenen, die als ballast werden gebruikt op de zeilschepen. In 1860 werd er een „cotton gin machine" geplaatst, dit is een

...The Old Gin House in het begin; ruïne is nog goed te zien aan de overkant ..

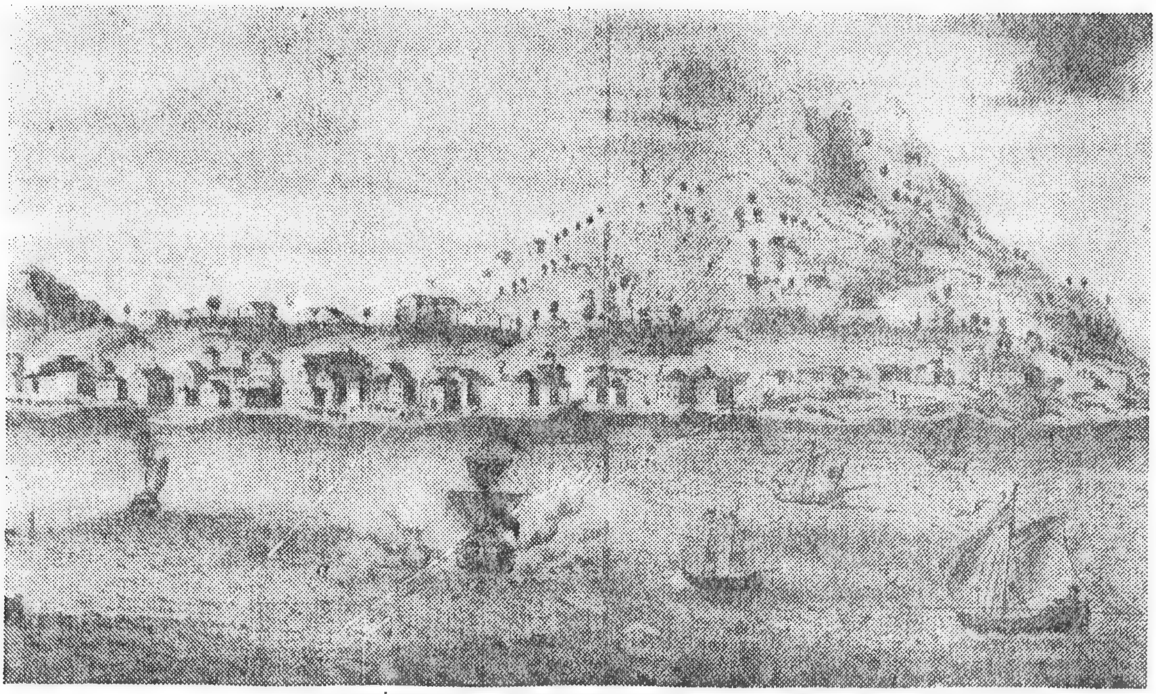

...het gerestaureerde interieur van het voormalige pakhuis...

machine die de zaden uit het katoen haalt. Vanaf die tijd heet het de „Old Gin House" in de volksmond en dit is de naam die vanaf het begin aan de zaak is gegeven. Rond 1915 is de fabriek gesloten en is het gebouw in verval geraakt.

Sinds de restauratie wordt het gebouw gebruikt als restaurant en ademt een rustige 18e eeuwse sfeer uit. Binnen hangt een zeldzame Bristol— klok van 1770. De Old Gin House is in 1978 nog uitgebreid met 14 kamers en geeft werk aan 16 Statianen en 5 vreemdelingen.

The Old Gin House is een herberg voor de niet typische toerist. Er zijn geen witte stranden (het strand op Statius is zwart), er zijn weinig winkels en geen casino's. De toeristen die op Statius wil hebben zijn zij die geven om historie, die een goed contact willen hebben met de bevolking, verstand hebben van goed eten, en die een drukke baan hebben en willen rusten en alleen gelaten worden, maar toch goed verzorgd willen zijn. Toeristen beweren dat zij in Statius iets

...een tekening van Sint Eustatius in diens glorie tijd...

vinden dat zij nergens anders ter wereld vinden en zij blijven daarom, vooral in de winter, terugkomen: St. Eustatius heeft bijna geen misdaad en geen geweld.

May en Scofield hebben het als gastheren van de Old Gin House ver gebracht. In de Philadelpia Inquirer stond vermeld dat de Old Gin House één van de beste Inn's is van de wereld, waarbij ook stond vermeld dat het eten geweldig is. Verder is er nog een waardevolle vermelding in de Gourmet Magazine, dat zegt, dat de chefkok M. Scofield inspirerend is en dat hij één van de weinige koks is die niet gemaakt, maar geboren worden. Dit is toch een leuk succes voor St. Eustatius.

May en Scofield zijn ook de oprichters van de Historical Foundation, waarvan Scofield nu vice-- voorzitter is. Hij vindt dat er nauwe samenwerking moet zijn tussen de Historical Foundation, de toeristen sector en het toerisme-- kantoor. De samenwerking tussen Statius, Saba en de Europese Economische Gemeenschap (EEG) is goed. Ook moet het vliegveld uitgebreid worden voor vliegtuigen met 40 zitplaatsen, zodat er goedkoper gevlogen kan worden en direct op Puerto Rico kan gevlogen worden. De Old Gin House zal zich dan uitbreiden in harmonie met de groei van Statius, zodat er voor meer Statianen werkgelegenheid komt. Verder zullen er nog 18e eeuwse gebouwen gerestaureerd moeten worden.

Martin Scofield vindt dat St. Eustatius een beschaafd gezicht moet tonen, want de geschiedenis is ons verleden, want de geschiedenis is ons verleden, maar het gebruik ervan is onze toekomst.

Samenwerking Land en Statia werpt vruchten af

Restauratie De Graaf-huis neemt vaste vormen aan

Door:
Kenneth Cuvelier

SINT EUSTATIUS — Minister Leo Chance en twee leden van de Historical Foundation Sint Eustatius zijn onlangs door de centrale regering naar Washington gezonden om te onderhandelen met het Williams and Mary College over wat er met de voorwerpen, die gevonden zijn op St. Eustatius bij de archeologische opgravingen en zich voor onderzoek in genoemd college bevinden, zal gebeuren. Er is een overeenkomst bereikt, dat de voorwerpen na onderzoek, uiteindelijk weer naar Statius teruggebracht zullen worden en onder beheer gesteld van de Historical Foundation. De overeenkomst werd ondertekend door dr. Graves namens het College en minister Leo Chance namens de Antilliaanse regering.

Kort geleden is minister Chance door de heer Ismael Berkel, voorzitter van de Historical Foundation benadert met het idee het Gouverneur de Graafhuis aan te kopen. Mede dankzij de hulp van de Nederlandse vertegenwoordiger op de Antillen Anton van Hesteren is dit mogelijk gemaakt, zodat de delegatie in Washington veel over Statius en de plannen met het De Graafhuis heeft gesproken. Het resultaat was, dat enige giften werden ontvangen. Twee cheques: een van 1000 en een van 900 dollars — voor nader onderzoek naar het De Graafhuis. De heer Chance heeft midden november deze cheques op Sint Eustatius overhandigd.

Ook de Nederlandse ambassadeur in Washington is bereid met een stevig bedrag bij te dragen, terwijl minister Chance toezegde, dat hij samen met de heer Van Hesteren, alles in het werk zal stellen om meer gelden te krijgen voor restauratie van het De Graafhuis.

In een gesprek met Amigoe vertelde de voorzitter van de Foundation Ismael Berkel zeer voldaan te zijn over de start. In het bijzonder over de met het William and Mary College gevoerde besprekingen. Zeer trots was hij over het voorstel van drs. Graves om studenten van Statius op het college te laten meelopen, die daarna terug kunnen keren naar Statius om het werk af te maken. Hij was dankbaar voor alle hulp die de Foundation ontvangt, in het bijzonder de donateurs en de centrale regering, die de reis naar Washington mogelijk maakte.

De heer Berkel vertelde Amigoe dat de restauratie van het De Graafhuis wordt uitgevoerd om dit voor Statius en de Antillen zo belangrijke historische gebouw te kunnen bewaren. De restauratie gaat ruim 225.000 gulden kosten. Na de restauratie wordt het gebouw ingericht als museum, waarbij het reeds bestaande museum naar dit gebouw zal worden overgebracht. In dit verband zou de heer Berkel graag de beschikking willen krijgen over antieke stukken of reproducties ervan, die tot het originele gedeelte namelijk de bovenverdieping van het De Graafhuis behoorde.

In het gesprek met Amigoe vertelde de heer Berkel, dat de Foundation nog twee andere punten op haar verlanglijstje heeft staan. De Foundation wil namelijk de cementlaag over de originele bestrating, dat van het gouvernement Guesthouse naar Fort Oranje, van de Coolcorner naar Fort Oranje en van Fort Oranje naar het Wilhelminamonument loopt, verwijderen. Dit kost niet veel geld. Men wil er meteen mee bereiken dat dat gedeelte alleen door voetgangersverkeer wordt gebruikt, om de historische sfeer rond het Fort Oranje te bevorderen.

Om het oude gedeelte van Oranjestad zoveel mogelijk te behouden, hoopt de Historical

Foundation dat het eilandsbestuur in de toekomst wetten gaat maken om bepaalde zones te beschermen, zodat er maar niet raak afgebroken kan worden en als gebouwd wordt, dat dit in de historische stijl gebeurd. Een soort monumentenzorg.

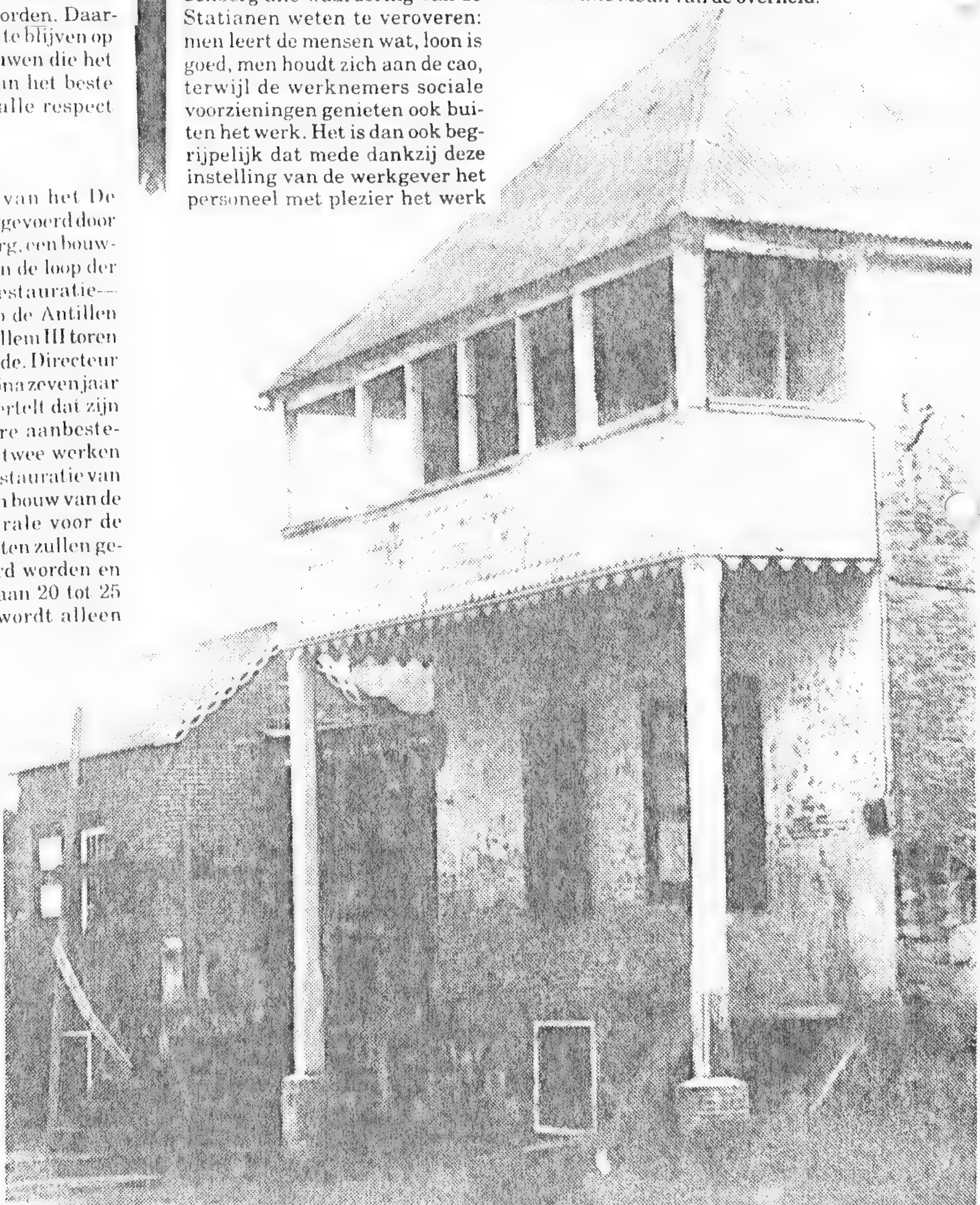
De heer Berkel benadrukte nog eens in het gesprek, dat de Foundation — die reeds tien jaar bestaat en goed werk verricht — geen winstgevende organisatie is en afhankelijk van hulp en giften van anderen. Zij wordt door het departement van Ontwikkelingshulp geholpen met financiële steun. Haar taak: het bewaren en in stand houden van historische gebouwen op Sint Eustatius, is een grote taak, vooral ook omdat dit eiland hét eiland van de Antillen is met veel historie. In dit verband deed de heer Berkel nog eens een beroep op de bevolking — en ook Statianen buiten het eiland en andere vrienden van het eiland — om lid van de Foundation te worden. Daarnaast vroeg hij trots te blijven op de historische gebouwen die het eiland heeft, dat kan het beste gebeuren door er alle respect voor te tonen.

RESTAURATIE

De restauratie van het De Graafhuis wordt uitgevoerd door de firma Woudenberg, een bouwmaatschappij, dat in de loop der jaren reeds vele restauratie—werkzaamheden op de Antillen — onder meer de Willem III toren op Aruba — uitvoerde. Directeur Wim de Jong, die bijna zeven jaar op Statius woont vertelt dat zijn bedrijf na openbare aanbestedingen recentelijk twee werken op Statius kreeg: restauratie van het De Graafhuis en bouw van de electriciteitscentrale voor de GEBE. Deze projecten zullen gelijktijdig uitgevoerd worden en werk verschaffen aan 20 tot 25 mensen. Hierbij wordt alleen met Statianen gewerkt, hetgeen ook een van de voorwaarden is volgens welke Nederland financiële steun geeft.

De financiële steun is indirect ook bedoeld als het verschaffen van werkgelegenheid. In het gesprek met Amigoe stelt de heer De Jong, dat er beter op Statius dan op Sint Maarten wordt gebouwd. "Het is wel zo dat de mensen op Sint Maarten beter geschoold zijn maar bouwen daarentegen erg ruw, terwijl er op Statius veel aandacht aan het werk besteed wordt". De heer De Jong begon jaren geleden ook met ongeschoolde krachten op Statius te bouwen, doch in de loop der jaren groeiden hieruit goede vaklieden, hetgeen bijvoorbeeld bij restauratie—werkzaamheden erg belangrijk is en uiteindelijk weer heel iets anders als een nieuwe gebouw neerzetten.

Hierdoor heeft de firma Woudenberg alle waardering van de Statianen weten te veroveren: men leert de mensen wat, loon is goed, men houdt zich aan de cao, terwijl de werknemers sociale voorzieningen genieten ook buiten het werk. Het is dan ook begrijpelijk dat mede dankzij deze instelling van de werkgever het personeel met plezier het werk verricht en dit ook goed doet. De heer De Jong gelooft, dat het een goede gedachte is, dat alle aannemers op het eiland zich in één organisatie verenigen — zoals bijvoorbeeld het WAB op Aruba — waardoor men meer kan samenwerken. Daarnaast verdient het aanbeveling, dat de leerlingen die de technische school op Statius bezoeken, voor de periode van een jaar voordat zij de school verlaten, bij een van de aannemers praktijk gaan opdoen. Hierdoor komen zij niet alleen met theoretische maar ook met practische kennis van school. Ook zouden er meer avondopleidingen moeten komen: bijvoorbeeld voor een metselaar een cursus voor kennis van gereedschap enz., zodat de arbeiders op Statius alle kans krijgen zich verder te bekwamen in hun vak, hetgeen uiteindelijk het werk op het eiland ten goede zal komen. Een dergelijk plan verdient alle steun van de overheid.

Bibliotheek zet streep onder lang nomadenbestaan

Nieuw pand per mei te betreden op St Maarten

Door:
BLANCA HODGE

ZESTIG JAAR GELEDEN werd door een aantal mensen uit de gemeenschap Philipsbur- Jubileum Bibliotheek ofwel Philipsburg Jubilee Libra- opgericht. Het waren onder a. deren gezaghebber Henzey Beaujon, de heren Netherwood, Albert Wathey, Jacob Richardson, Fre-l Labega en dominee Waymouth. Deze mensen zagen de noodzaak om de bevolking te vormen en te onderwijzen. Zij deden dit door een bibliotheek in het leven te roepen. Deze mensen vormden het eerste bestuur op 23 november 1923, het jaar waarin koningin Wilhelmina haar zilveren regerings-jubileum vierde. Als herinnering hieraan werd de bibliotheek Philipsburg Jubileum bibliotheek genoemd.

Collectie-vorming had toen een totaal andere vorm dan nu. De gemeenschap bracht geld bij elkaar, waarmee boeken aangeschaft konden worden. De eerste bibliothecaris was de heer Henry Buncamper, onder wiens beheer de bibliotheek elke avond open was. Hij kreeg hiervoor het „geweldige" salaris van f.10,00 per maand. Het lidmaatschap bedroeg destijd $3,00 per jaar, een heel bedrag voor die tijd en met name voor de gewone man.

De bibliotheek is in de loop der tijd nogal eens verhuisd. Toentertijd zat de bibliotheek in een huis in de Voorstraat, dat aan de Methodisten kerk toebehoorde. Tot de eerste leden van de bibliotheek behoorde mejuffrouw Berthilde Carty die in de St Maartense gemeenschap beter bekend staat als "Miss Baby". Zij werd al vlug een toegewijd bestuurslid, hetgeen zij tot het begin van de zeventiger jaren bleef. Vaak viel zij in voor de bibliothecaris/esse, wanneer deze niet bij machte was de taak te vervullen.

Om aan te geven dat tijden nauwelijks veranderen is het grappig te vermelden, hetgeen Reggie Carty, die een van de eerste jeugdleden van de bibliotheek was, opbiechtte. Hij vertrouwde ons toe dat hij als kind alleen maar naar de bibliotheek ging om die arme bibliothecaris te plagen.

Nadat de heer Buncamper de scepter in de bibliotheek gezwaaid had, was het de beurt van mevrouw Rose de Weever. De bibliotheek was inmiddels verhuisd naar een kamertje in een huis dat later het huis van de Carty's werd en dat door een noodlottige brand in 1974 werd verwoest. In de veertiger jaren was mevrouw Da Silva-Conner de bibliothecaresse. En alweer zat de bibliotheek ergens anders. De bibliotheek was drie avonden per week open. En de bibliotheek verhuisde weer.

Dit keer naar de huidige Oranjeschool, maar er kwam een onderwijzer uit Nederland en dus... Op naar de courthouse en als men nu denkt dat het afgelopen was met verhuizen, dan heeft men het mis. De bibliotheek verhuisde naar de eerste verdieping van een gedeelte van het huidige bejaardentehuis, waar mevrouw Celine Halley-Peterson de uitleen verzorgde. Hier vandaan moest men verhuizen, omdat de trap gerepareerd moest worden en er geen geld beschikbaar was om de f.350,00 reparatie-kosten de betalen.

Een kamer in het huis van dokter Tjon Sie Fat werd vrij gemaakt om de bibliotheek een nieuwe behuizing te geven. En daar begon ik in januari 1968. En traditie getrouw moest ook ik al spoedig verhuizen naar het huidige speciaal hiervoor ontworpen bibliotheek-gebouw aan de Achterstraat. Toen dit al spoedig te klein bleek, werd de administratie ondergebracht in het daarnaast gelegen "youth center". Maar toen ook dat weer te klein bleek, werden er stoute plannen gemaakt: een nieuwe bibliotheek.

In 1982 ging de vertegenwoordiger van de Nederlandse regering met de plannen akkoord. De eerste steen werd op 8 april dit jaar door de dames Carty gelegd. Vanaf februari 1984 zal de Philipsburg Jubileum Bibliotheek gehuisvest zijn in een haar passend gebouw. De officiële in gebruik

Bestuursleden, vlnr, mej Helen Labega, mej Marie Gréaux, mej Clemmy Carthy, mej Clair Sant, tweede van rechts gezaghebber Japa Beaujon.

neming zal in mei geschieden, waarbij het enige mobiele aspect van de bibliotheek de bibliobus zal zijn.

Dat dit nieuw gebouw ook nodig is, blijkt uit het enorme bibliotheek-bezoek. Alle leerlingen van de basisscholen vanaf de derde- in sommige gevallen zelfs vanaf de tweede-klas bezoeken de bibliotheek wekelijks of — indien het om een buitensschool gaat — worden eens per week door de bibliobus bezocht. Dit geldt eveneens voor de nijverheidsschool voor meisjes. Verder komen ook veel leerlingen van de andere vormen van voortgezet onderwijs naar de bibliotheek. Dit echter op eigen gelegenheid. Het moet gezegd worden, dat het bezoek van de volwassenen nog het een en ander te wensen overlaat, maar er is beslist een verbetering te bespeuren.

De bibliotheek-staf heeft zich in de loop van de tijd danig uitgebreid. Hadden wij aanvankelijk slechts te maken met bibliotheek-medewerkers die de uitleen „erbij" deden voor enkele uren per dag, of zelfs per week — naast hun eigen werkzaamheden — nu telt de bibliotheek en staf negen man. In het nieuwe gebouw zal dit nog uitgebreid worden en tevens aangevuld worden met vrijwilligers. De bibliotheek zal de gelegenheid bieden om naast boeken en tijdschriften ook dia's en muziek / gesproken woord te lenen. Eveneens zal men in de gelegenheid gesteld worden om ter plaatse het een en ander te beluisteren en televisie/video te kijken.

Een ruime lees- en studiezaal voorzien ruimschoots in het grote tekort op St. Maarten in adequate ruimte voor het maken van huiswerk en ruimte waar men ongestoord kan zitten studeren. Er is een aparte vertel-voorlees-hoek die de vorm van een amfitheater heeft met een aparte tafel om fijn aan te tekenen en te knutselen.

Tot slot een klein overzicht van de groei over de laatste jaren

	Aantal leden	aantal uitleningen	aantal boeken
1969	[illegible]	6.000	2.000
1973	[illegible]	15.000	5.000
1979	1 500	45.000	13.000
1983	3 000	75.000	25.000

Personeel "Jubilee" Bibliotheek op Sint Maarten; Blanca Hodge, schrijfster van bijgaand artikel staat op deze foto tweede van links.

Bezorgde prof Voous over vogels op Antillen:

Niet alleen flamingo's lopen er gevaar

PROF DR K.H. VOOUS

„De Palabrua is iets heel bijzonders. Hij komt alleen op Curaçao voor. Vroeger zat hij in de grotten van Hato, maar op het ogenblik is hij heel schaars geworden. Het holen-uiltje, chocó, komt alleen op Aruba voor. Elders in Amerika komen andere holen-uiltjes voor, maar niet deze. Er is een klein vogeltje, de sprinkhaan-gors, die in een vorm voorkomt, die alleen maar op Curaçao en Bonaire leeft. Het is een onooglijk vogelje met een aller leukste zang, dat door bijna niemand gevonden wordt. Het komt tot vlak bij de huizen voor. In zo'n geval zeg ik: zeg maar niks. Niemand ziet hem, niemand let erop, dan loopt hij geen gevaar. Want als men zou weten, hoe zeldzaam hij is, dan zou er wel eens misbruik van gemaakt kunnen worden. Maar als je hem goed kent en als je zijn leuke zangetje kent, dan zijn het wonderlijke vogeltjes. Ze hebben in Noord-Amerika een betrekkelijk grote verspreiding. En dan duiken ze ineens hier in de tropen op. Het is de enige plaats in de tropen waar ze leven. En zo zou je door kunnen gaan met allerlei leuke details."

DOOR
B. JOS DE ROO

Aan het woord is professor Voous, auteur van het boek „Birds of the Netherlands Antilles", dat bij uitgeverij De Walburg Pers verscheen. Hij beschrijft 252 vogelsoorten die op de Nederlandse Antillen voorkomen. In de eerste, Nederlandstalige druk „Vogels van de Nederlandse Antillen" waren dat er nog maar 147. Vanwaar die sterke uitbreiding? Prof Voous: „Na de eerste druk gingen mensen de vogels op naam brengen. Als men merkte dat een vogel niet beschreven was, vroeg men de kenners, of het iets nieuws was. En in de tweede plaats hebben allerlei mensen enthousiasme gekregen om de natuur in te gaan en naar de vogels te kijken. Daaruit ontstond een zeer uitgebreide correspondentie. Die mensen hebben als hobby allerlei belangrijke dingen onderzocht en op deze wijze een helebol nieuws voor de wetenschap en de plaatselijke faunistiek gevonden. Door de ligging van de Antillen hadden ze daar de kans toe. Want de Antillen zijn niet alleen voor de mensen een crossroad, maar ook voor de gevleugelde vogels. Ze zijn heel belangrijk voor het voortbestaan van vogels die niet op de Antillen broeden, maar die de eilanden nodig hebben op hun reizen."

VONDST

Van de 236 soorten op de Benedenwinden broeden er hier maar 62. Eén van de interessante gegevens uit de nieuwe druk is, dat de trekkers niet alleen uit Noord-Amerika, maar ook uit Zuid-Amrika komen. Voous: „Hoe langer hoe meer blijkt, dat Zuidamerikaanse vogels hun winter tamelijk noordwaarts doorbrengen. Op de Nederlandse Antillen hebben we zelfs kleine

trek-vogeljes ui Midden- en Zuid-Argentinië en misschien zelfs uit Chili gevonden. Heel wat vogels, waar men van aannam dat ze Zuidamerikaanse stamvogels zijn, vertonen toch trek-bewegingen. Het is een van de nieuwe dingen die we gevonden hebben, dat de trekbeweging van vogels over de Caribische Zee veel groter is dan we tevoren gedacht hadden."

De kleine trekvogels hebben het niet gemakkelijk. Prof. Voous: „Het mooiste voorbeeld daarvan is de zwartkop-zanger, de Blackpoll Warbler, een klein vogelje, dat in Alaska en Noord-Canada broedt. Van die plaats gaat zo'n vogelje, van acht tot tien gram, vliegen. Het kiest dan niet een route door Mexico en Midden-Amrika, zoals de meeste kleine Noordamerikaanse trekvogeljes, maar het vliegt dwars over de zee. We hebben de route ten dele met radar gevolgd. Ze vliegen zeker duizend, misschien zelfs tweeduizend kilometer achter elkaar over zee om de Antillen te bereiken. Ze moeten daar natuurlijk niet zijn, want in wezen moeten ze nog een paar honderd kilometer verder naar het vasteland van Zuid-Amerika. In sommige jaren worden Aruba, Curaçao en Bonaire in half oktober overstelpt met kleine vogeltjes van deze soort. Ze zijn dan uitgeput, vel over been. De vliegspieren zijn teruggebracht tot dunne draadjes. De nieren liggen als het ware los in het skelet. Met een geweldige krachtsinspanning hebben ze de eilanden nog net gehaald en bij gebrek aan voedsel of water komen ze daar nog in groten getale om. Maar andere overleven het klaarblijkelijk en vliegen weer rustig verder, want in de winter is niets meer van hen te vinden. Ze zitten dan in het midden van Brazilië. Het is een van de wonderlijkste dingen dat er in zo'n klein vogel-lijfje zoveel energie aanwezig is om deze reizen twee keer per jaar te ondernemen.

FLAPVLEUGELS

Hetzelfde doet een soort koekoek, de Bruin- of roodvleugel koekoek. Die is veel groter, maar hij vliegt onhandiger met een lange staart en flap-vleugels. Maar hij speelt het klaarblijkelijk toch klaar om twee keer per jaar de Caribische Zee over te vliegen...

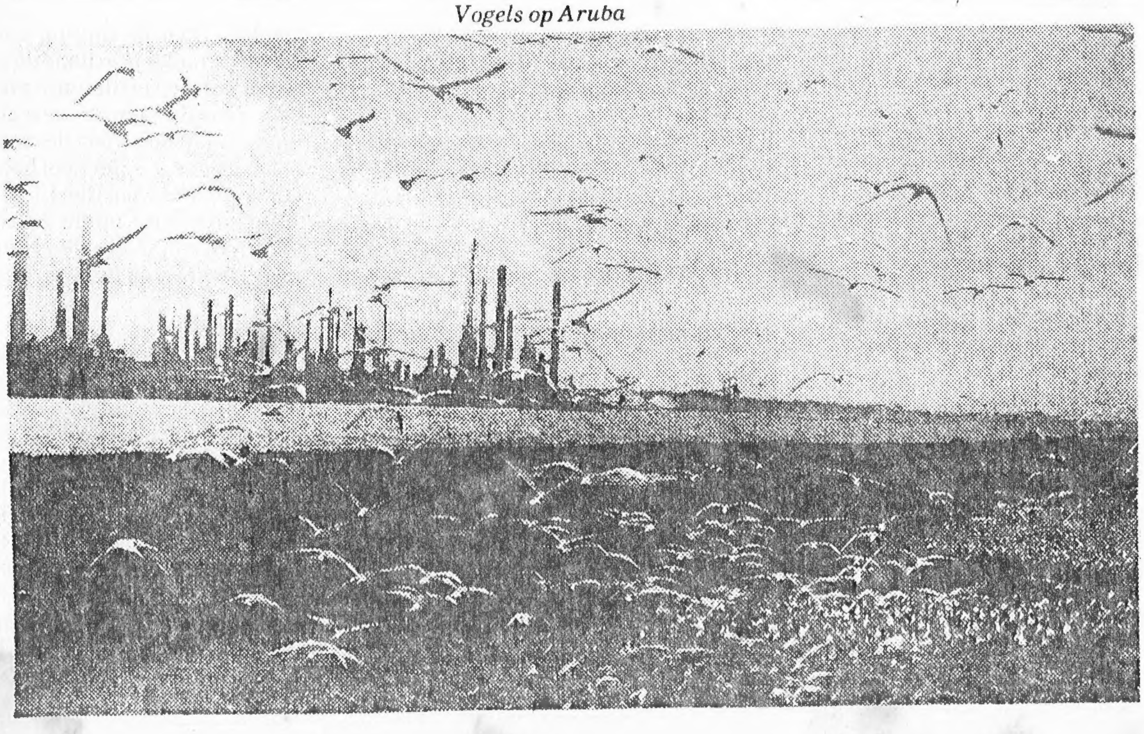
Volgens prof. Voous raken vogel-liefhebbers opgewonden bij het zoetwater-reservoir op Aruba. Bubali is dan ook iets heel bijzonders. Prof. Voous: „Zo'n zoetwater-plas hoort op de droge Benedenwinden eigenlijk helemaal niet thuis. Men heeft er vis uitgezet, die het geweldig doet. De insekten ontwikkelen er zich, dat trekt allemaal vogels aan, die in de omgeving van de Benedenwinden exotisch aandoen. Meerkoeten, waterhoentjes, futen, allerlei ibissen en andere water-vogels zijn er als bij toverslag verschenen. Dat wil dus eigenlijk zeggen, dat deze vogels altijd wel eens op de eilanden verschenen, maar dan doorvlogen of dood gingen. Nu blijven ze vaak weken achtereen in die wonderlijk zoetwater-plas temidden van een een droge omgeving.

Er zijn vaak soorten die anders moeilijk te zien zijn of die schaars zijn. De vogel-liefhebber wordt dus zo enhousiast, dat je daar werkelijk van sensaties kan spreken.

Witbuikreiger

Vogels op Aruba

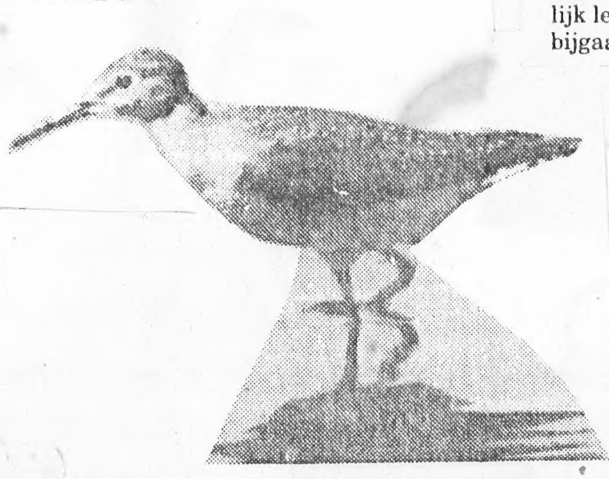

DE BOSOOIEVAAR

Zo is er ook een bosooievaar verschenen. Ja, het is een Nederlands woord dat je nauwelijks kunt gebruiken, maar hij heet in Amerika nu eenmaal woodstork. Hij kwam er als betrekkelijk jonge vogel terecht. Stellig van broedplaatsen op de grens van Venezuela en Colombia. Hij zit er nu al minstens drie jaar, heeft intussen een volwassen kleed gekregen. Maar hij kan niet meer van het eiland af, want het is een thermiek-vlieger en thermiekvliegen kan je niet boven een ruwe zee. Men heeft deze vogel al verschillende malen hoog in de lucht zien kringen op brede vleugels. Dan denk je: eindelijk slaagt hij erin om weer bij zijn vriendjes en familie op het vasteland te komen, maar dan blijkt dat hij later toch weer teruggekomen is. Het zal een even groot toeval zijn dat hem op de eilanden bracht, dat hem ook weer naar het vasteland zal terugvoeren."

Volgens prof. Voous is Aruba ook uitzonderlijk vanwege de sterns die op de riffen broeden. ,,Het uitzonderlijke is dat er in het zuiden van de Caribische Zee maar weinig plaatsen zijn waar ze broeden. Wonderlijk is dat dit juist tegenover een van de grootste olie-raffinaderijen ter wereld gebeurt. Niet alleen is de geelsnavel-stern in het zuiden van het Caribisch gebied zeldzaam, maar tot 1955 had men nergens ter wereld ooit eieren van deze stern gevonden. Men wist dus niet waar ze broedden, tot men ze op Curaçao vond. Maar als de kolonies op Aruba niet beschermd zullen worden, zullen ze ook daar verdwijnen, net zoals ze nu al op Curaçao verdwenen zijn."

Gelukkig worden ze beschermd, en volgens prof. Voous doet men op Aruba ook al zijn best om de bescherming te effectueren. ,,Maar", aldus prof. Voous, ,,het gebeurt nog herhaaldelijk dat er eieren geraapt worden. Traditioneel werden ze bubu chikitu genoemd. Het vervelende is, dat dan meteen een hele kolonie leeggeroofd wordt. De broedende vogels zitten op pikafstand van elkaar. Als je een kolonie gevonden hebt, en je weet dat de eieren vers zijn, heb je zo maar honderden eieren voor het oprapen. Als dat gebeurt, heb je natuurlijk meteen een hele kolonie verstoord."

Amerikaanse bosruiter

WARAWARA

Dit brengt prof. Voous op de gevaren die het vogelleven op de Antillen bedreigen. Sterns, valki's, warawara's, papegaaien en parkieten, de Antillen moeten er goed op letten, willen ze deze vogels behouden. Prof. Voous: ,,De warawara's staan ten onrechte in een kwade reuk bij geitenhouders, omdat ze kleine geitjes aanvallen. Dat is wel zo, maar het zijn praktisch altijd doodgeboren geitjes. Bovendien ruimt de warawara allerlei afval op, waardoor je ze als behouders van de hygiëne kunt beschouwen. Maar belangrijker voor de vogel-bescherming is eigenlijk het inzicht dat je de vegetatie moet bewaren, omdat anders alles gevaar loopt."

Dat kan gebeuren in nationale parken of natuur-reservaten, maar prof. Voous noemt het veel natuurlijker en beter als dat niet hoeft, omdat men de natuur met rust laat. ,,Zeker op deze eilanden moet het mogelijk zijn dat mens en natuur samenleven, zonder dat je ze scheidt. Dat is pas het laatste redmiddel. Het gaat erom dat de natuur er niet is om gedood of vernietigd te worden, omdat ze verder geen waarde zou hebben. Men moet leren inzien, dat de natuur een deel is van het eigen land, het eigen volksleven, de eigen cultuur, omdat ze bij de mens hoort. Het is een verarming van het menselijk leven als men daaraan voorbijgaat."

FAUNAVERVALSING

Soms grijpen goed-bedoelende mensen in de natuur in. In 1973 is de oranje trupial op Bonaire geïntroduceerd, die daar niet voorkwam. Prof. Voous: ,,Men heeft zich wel afgevraagd hoe het kwam dat de oranje trupial niet op Bonaire voorkwam. Of ze konden er niet komen, dan is de zee een belemmering geweest. Of het landschap en het voedsel op Bonaire waren toch anders dan op de andere eilanden en niet voldoende voor de trupial. Maar wat blijkt nu? Een van mijn vrienden die toen nog niet zoveel van vogels wist en er zich pas later in bekwaamde, heeft in een goedwillende uiting van belangstelling voor de natuur oranje trupials uit Curaçao meegebracht en op Bonaire losgelaten. Rondom de huizen heeft het beestje het daar wonderlijk genoeg betrekkelijk goed gedaan. Hij is uitgebreid, zodat de oranje trupial rondom Kralendijk op het ogenblik in redelijke aantallen voorkomt. Dus er is toch voldoende voedsel voor ze op Bonaire. Maar het verhaal is nog niet uit. Bonaire heeft ook zijn eigen vogels, waaronder de witoogspotlijster. Een heel bijzondere vogel die in het zuiden van het Caribisch gebied alleen op Bonaire voorkomt. Naar het oordeel van sommigen van ons is het een vogelsoort die bijna precies dezelfde levens-omstandigheden vereist als de trupial. Het zou wel eens kunnen zijn, dat de aanwezigheid van de witoogspot-lijster tot nu toe verhinderd heeft, dat de oranje trupial ook voet aan wal zette. We verwachten nu op den duur buiten de meer gecultiveerde omgeving van Kralendijk een strijd om voorrang tussen de witoogspot-lijster en de oranje trupial, waarbij een van de twee het zal moeten winnen. Als de ingevoerde trupial de inheemse vogel zal verdringen, is dat een verlies. We spreken hier van fauna-vervalsing: er is een vreemd element in de plaatselijke fauna gebracht en het gevolg daarvan kan zijn, dat een van de inheemse soorten verdwijnt."

Prof. Voous maakt zich nog meer zorgen om Bonaire. De flamingo's lopen gevaar. Voous: ,,Het moeilijke voor de flamingo's op Bonaire is dat de aanwas van voedsel in het zoute en brakke water langzaam gaat en ook wel gestagneerd wordt door de neerslag van gips in de zoutpannen van het grote zoutbdrijf. Juist op een ogenblik dat er heel veel voedsel voor de jongen nodig is, is de voedsel-voorraad uitgeput en moeten de flamingo's het

aanvullende voedsel elders halen. Dat kan voor een deel in andere Bonaireaanse baaien, maar ook daar is er te weinig om in de behoeften te voorzien. Ze vliegen daarom naar Venezuela. Dat wil dus zeggen, dat ze dagelijks of om de dag naar die Venezolaanse lagune gaan. Maar die lagune is in toenemende mate een recreatie-gebied geworden voor de watersport, zodat de verstoring van de flamingo's zo'n omvang gaat aannemen, dat we moeten vrezen dat ze nog verder voedsel moeten gaan zoeken. Ze hebben dan meer tijd nodig, teveel tijd om genoeg voedsel te verzamelen om op tijd terug te zijn. Dan gaat er jongerensterfte optreden. Nu is de laatste flamingo-kolonie in het zuidelijk Caribisch gebied er nog een van tien- tot twintigzuidend paren. Dan zal het een kolonie van ééntiende van de huidige omvang worden.

BANANEN

Ook op de Bovenwinden loop het vogelleven gevaar. Sint Maarten loopt de kans door de toeristen overspoeld te worden. Prof. Voous: „Er zijn nog goede plekjes, maar je kunt er maar beter niet over praten. Zolang je er niet over praat, blijven ze nog wel bestaan." Afkeurenswaardig is het om een bananenplantage op de bodem van The Quill aan te leggen en het „wonderlijke bos op de bodem van de krater" ervoor te vernietigen. Prof. Voous: „Ik denk dat het voordeel van een eigen fauna van Sint Eustatius te behouden, opweegt tegen het geringe voordeel dat men heeft door op de bodem van The Quill bananen te gaan kweken, die tenslotte in alle delen van West-Indië toch wel groeien."

Vindt prof. Voous dat de economische belangen op de Antillen en de belangen van de natuur-bescherming vaak met elkaar botsen? „Ja, ja, helaas wel. En wel in een omvang die men zich op het ogenblik nauwelijks meer zo realiseert. Zulke prachtige baaien als het Schottegat. Ze hebben hun natuurwaarde volledig verloren. Ook de zuidkust van Curaçao is door olie-verontreiniging zodanig aangetast dat de koraalriffen en de vissen en de vogels daaronder lijden. Ja, men vergeet wat een natuurjuwelen het Schottegat en de baai van San Nicolas geweest moeten zijn, voordat de industrieën er zich gevestigd hebben. Daar is weinig over bekend, je moet er min of meer over gaan fantaseren.

Het conflict tussen cultuur en natuur is op de eilanden heel duidelijk zichtbaar. Vandaar dat het zo goed is dat de mensen zich realiseren dat wat er nog bewaard kan worden, het laatste is om het eigen karakter van de Antillen te bewaren."

Bonte stern

Prof Voous: "Het Schottegat moet een juweeltje geweest zijn".

